GARBA

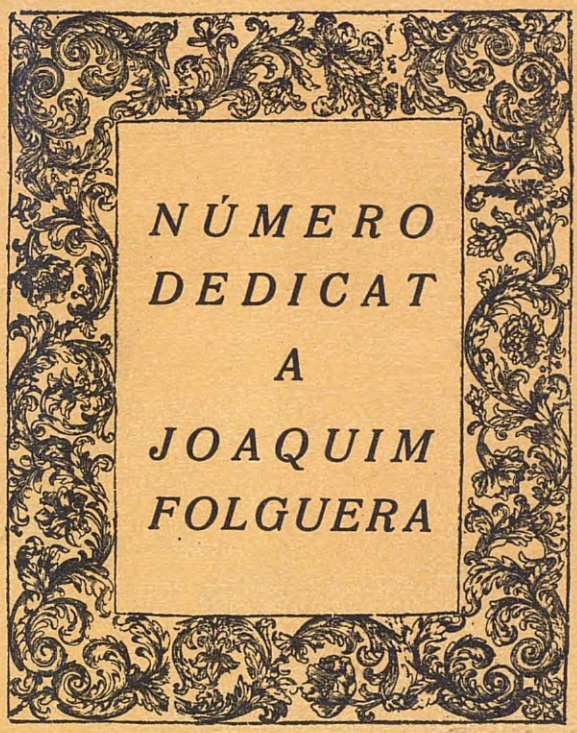

Sabadell, octubre 1921. *Núms. 19-22.*

JOAQUIM FOLGUERA

Anv II. SABADELL, OCTUBRE 1921 Núms. 19-22.

GARBA

PAISATGES ESPIRITUALS

LA IMMATERIAL COMPANYIA

En la recordança de Joaquim Folguera.

Nit en ta parpella i llum en ton esperit ara hi ha, poeta. Els cants de creació neguitosa i aquells altres cants esparsos al volt del teu món, la mort els ha sublimat, i som joiosos de llegir-los ara, de nou, amb un alt respecte perquè hi sentim, entremig, el gran fred suprem. El temps, de poc en poc, esvaïrà la teva corporal recordança, i amb ella l'expressió de l'esguard i el to de la veu i el moure del braç i l'automatisme del conjunt que et formava i que era el conhort del—vivent i absent—rememorar-te. L'oblit, tu ho sabies prou, és una sublim justicia que allunya la mesquinesa i l'egoisme i fon l'home en un suavíssim reflex de pau a on, assossegats, el situem per a sempre més. Llavors quan, al matí, veiem les flors cobertes de gotes de rou, pensem que són llàgrimes de benaurança davallades de l'espai i de la llur frescor gemada en fariem un emblema de puresa, i som creients d'aquella vident "major naixença" que endevinava un altre poeta germà en el material traspàs. I ja un retrat ens seria una cruent ganyota eixuta i aspra i un disc fonogràfic ens pendria en una desolació esveradora. Allunyem-la, la mort, amb una infinita treva en el desesper i la lluita inútil, mantenint un delicat col·loqui d'esperits... I llegirem i cercarem molt cautament el poeta—qui eixirà vivent de la lletra estampada—, i les paraules que escrigué pendran forma i expressió i aquell matís tant subtil que traslluu el moment i l'estat de quan foren transcrites de la pensa. I agraïts i admirats—per damunt de la vida i de la mort —, fixe l'esguard i les nostres ànimes en un espectant silenci, ens escaurà de pensar sempre i cada vegada novament, cercant un ideal conhort: —Un esperit selecte ha creuat l'espai...

ORIFLAMA.

BIBLIOTECA · BARCELONA

De la vida i de la immortalitat d'En Joaquim Folguera

En Joaquim Folguera Poal, nat a la Colònia Güell, en 24 octubre de 1893, vingué a Sabadell, sa segona pàtria, l'any 1903, i m'és placèvol fer esment, i fins ho dic com una glòria, que fou alumne del Col·legi de Sant Josep, del carrer del Jardí, avui de Bèlgica, quan jo n'era professor. La seva imatge d'infant em va quedar ben gravada. El veig encara amb sa bata clara mostrejada amb ratlles de color catxumbo i amb son cabell tirant a castany-ros partit damunt de sa gràcil testa. Pujava garrit i aciençat. Tenia un dolç mirar i un natural somriure a flor de llavi. Era poc parlador i no pas gaire ajogassat. No li coneguí altra entremaliadura que la d'haver emmascarat amb un ninot fet a llàpiç la paret. Semblava un homenet que tancava un cor d'àngel quan rebé de mes mans la Primera Comunió. A mi m'havia caigut a l'ull aquell noi per tot això que dic i tal volta, també, per ésser fill del bon amic i company de causa, el gran patriota En Manuel Folguera i Duran. Després jo deixí aquell Col·legi, i En Quimet — com li dèiem — anà creixent i aplicant-se lluny dels meus esguards. Quan em tornà a fixar en ell, era ja un jovenet que es feia mirar entre els altres per la llàstima que feia. Una dolença estranya li havia entumit part del cos i, com ocell alacaigut, entrava a la primavera de la vida encorbat sota el pes de sa creu. Déu, que sap el per què de les coses, par el volgué compensar donant-li un seny clar i ardent i infonent-li una força de voluntat i un sentit espiritual tan refinat, que, com home que li sobra el cos, ens meravella, quan ens adonem de la seva obra intel·lectual i literària —treball d'abella fet a la quietud de sa cambra amorosida amb la presència constant d'una mare que cura d'ell com d'un infant i sotjada amb l'esguard atent i fervorós d'un pare que viu i treballa per ell, fent-se'l el seu més tendre amic i per al qual no ha tingut bonament mai un no.

Llevat de la distracció que li proporcionaven els llibres, poc als seus interessaven les aficions literàries d'En Quimet, ataleiats com estaven només en son gorriment. Ni hom hi veia en aquella dèria de llegir llibres i borronar escrits, més que al jove malaltó que havia sapigut trobar, de bella faisó, la millor manera de ben passar el temps. Em sembla era l'any 1912 quan li vaig llegir la primera poesia i, a no trigar, unes proses publicades al *Diari de Sabadell,* que em digueren eren d'ell. I ja aleshores se li veia una tendència marcada devés les noves orientacions de la literatura catalana.

A la redacció de l'esmentat *Diari* li vaig anar un jorn a l'encontre, trobant-li de tertúlia, única espansió seva en aquells temps, amb En Montllor, l'Arús, En Duran i Tortajada i En Poal i vaig vesllumar i admirar en ell un ric tresor de formació cultural.

Traslladat a Barcelona per conveniències de sa enfermetat, quan el torní a veure, coneguí pla bé, que malgrat sa persistent dolença, habia trobat el propi ambient de son viure, voltat de joves intel·lectuals frissosos de lletres i de modernitat. Laborant en silenci, només els íntims, sobtant sa humilitat, coneixien aleshores algunes de ses quartilles inèdites prou originals i notables per a donar-li carta de literat. L'any 1914, sens dir-ho a ningú, sens dubte creient-se massa atrevit, va tirar als Jocs Florals de Cardona. Jo em crec que és la primera vegada que tirà en certàmens literaris. El que si és cert, que fou el primer

premi que va obtenir amb sa composició *Cançons escrites al marge del temps,* que li valgué la Flor Natural. Recordo que reunit el Jurat qualificador, del qual jo formava part, s'escatí llargament l'esmentat treball. En Girbal i Jaume, que creia que la poesia era d'En Carner, donà son vot a condició d'espurgar-ne un tros que, segons ell, *tenia pecats d'estrangeria.* Publicat el veredicte i assabentats que el guanyador de la Flor era un novici desconegut fins aleshores en els torneigs literaris, sentírem certa contradicció que no poguérem amagar i més al saber que el seu estat de salut el privaria de venir als Jocs. Aquell any passava En Folguera l'estiu a Castellar del Vallès on aní a veure'l amb la comanda de què ens deixés escollir la reina de la festa. I restí tan meravellat d'ell, que arribí a pensar que la dolor flagel·lant de sa joventut, havia sigut un gran bé pel seu esperit. Com esperonat per l'il·lusió del primer premi, baldat com era, vingué en son dia amb els seus pares als Jocs Florals. En Miquel Poal i Aregall llegí sa formosa poesia i la gent el guaitava i l'aplaudia admirant-lo i compadint-lo ensems. Jo em vaig fixar amb ell, alhora que En Girbal i Jaume flastomava intencionadament en son discurs de comiat *la imatgeria estrafalària*—com ell deia—*dels poetes joves,* i vaig ben endevinar que En Folguera, prou prudent per a dissimular i prou culte per a respectar el criteri d'altri, pensava ben bé al revés de tot ço que es deia en el discurs d'En Girbal. Furgava en ell l'idea nova, la tendència moderna de la literatura catalana, cosa que es palesà prou l'any següent, 1915, amb la publicació del seu primer llibre *Poemes de neguit* i successivament amb *El poema espars* i en tots els seus altres escrits que anaren apareixent, sobre tot els publicats a *La Revista* fundada en aquells temps per quatre joves, amics de lletres, amb la exclusiva, sembla, de fer prevalèixer la nova literatura poc assequible a la nostra gent fins allavors. En Folguera, que portava una intensa preparació filla de l'amor als llibres i de l'austeritat a què era obligat a viure, no trigà pas a fer-se admirar entre els diletants de les noves correnties literàries. Amb la finalitat de trencar els motlles vells del romanticisme, si En Carner fou un iniciador, ell, amb En López-Picó i demés companys de *La Revista,* devingué el més fort propulsor. L'any 1918 la «Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País» li premiava el llibre de crítica *Les noves valors de la poesia catalana,* i quan aqueix llibre, de relleu definitiu, venia en 1919 imprès a les meves mans, el pobre Quimet ja havia mort!... Davant *Les noves valors,* se'm va revellar una intel·lectualitat sobirana que jo desconeixia i vaig plorar doblement i de nou l'absència del malaguanyat escriptor i amic, quals despulles mortals havia vist tancar entre els sanglots dels seus pares a la fossa que s'obria a la necròpolis del Montjuic, de cara precisament al poble del Llobregat on En Quimet un jorn naixia. I posant per senyal del llibre que honorarà sempre més a Catalunya, el recordatori que els seus companys de penya literària repartiren en les honres fúnebres que, amb la cooperació de l'Associació Gregorianista, li dedicaren a l'església de la Misericòrdia de Barcelona i que diu així:

ELS AMICS
A L'AMIC
JOAQUIM FOLGUERA
QUE ENS DEIXAVA
PER ANAR
A ESPERAR-NOS
ENTRE
ELS IMMORTALS
DIA XXIII FEBRER
M : CM : XIX ;

he lligat sempre més dues immortalitats. Car qui morí amb mort cristiana i viu a l'eternitat que ensenya la fe, viurà també en l'immortalitat que aurèola als homes que s'han fet obiradors per son valer. I En Folguera, mort als vint-i-cinc anys deixa una estela ben obiradora. Només cal conèixer, ademés de *Les noves valors,* els seus tres volums pòstums: *Poesies, Articles* i *Traduccions,* per a restar meravellat de la seva obra de crític i de poeta amb tant poc temps realitzada. Crític de la paraula aguda i de l'imatge encertada—com ha dit En Lleonart—el seu nom dóna la volta al món i d'ell escrivia, l'any passat, la revista de cultura de Lieja, *Le Libre Essor:*

«*Les valeurs nouvelles de la poesie catalane,* d'En Joaquim Folguera, és la primera obra que té per objecte la determinació de les característiques del moviment poètic de Catalunya, moviment iniciat a la meitat del segle XIX amb la renaixença literària. Avui, la poesia catalana és una de les vives d'Europa. L'obra de Joaquim Folguera ens en revela la sòlida estructura.

Caldrà dir algunes paraules sobre l'autor de *Les noves valors de la poesia catalana.* Joaquim Folguera, mort al començament de 1919, fou un dels més grans poetes de Catalunya; jove com era, contribuí eficientment amb els seus dos volums *Poemes de neguit* i *El poema espars,* a la riquesa espiritual del seu país; Joaquim Folguera fou un home obert a tota influència. Es posà volenterosament a ple aire i rebé els vents novells que agitaven les lletres mundials. Però al fons del seu edifici poètic, Joaquim Folguera hi duia l'heretatge d'una raça. Posseïa un ull clar, escrutador, una intuïció crítica formidable; sa poesia contenia, sota la forma esquisida, influenciada pels poetes de França, un alè inexhaurible de catalanitat.»

Crític que poetisa i poeta que filosofa, En Folguera — direm nosaltres — era un escriptor jove, però que de jove no en tenia gaire més que els anys. Atent a tota manifestació de cultura mundial, la seva ideologia i riquesa d'imatges i la seva gosadia en emetre judici dels homes i de les coses, el fan imaginar un escriptor vell. Dintre una forma que en podríem dir seva, devé quasi sempre subjectiu i tan espiritual com humà. Fitant per una banda el classicisme i per l'altra el modernisme literari, escrigué molt perquè en sentia com una necessitat, amb la dèria de fer triomfar la novíssima tendència literària. No fou llegit com altres, perquè, al bo de fer-se, la mort ens el prengué i, també, perquè sa literatura té més d'aristocràtica que de popular. Per a què agradi, En Folguera, s'ha d'haver educat el gust en les exquisideses del llenguatge i, també, en les formes subtils del pensament.

En Taine diu que l'escriptor és producte necessari del medi en què viu, i, En Folguera m'admira més perquè s'obria camí contra l' ambient fins suara viscut pels nostres literats. Em fa l'efecte d'un rebel que físicament duu, per força, la vida quieta; però que sentint-se lliure espiritualment, es riu de les amarres que vulguin oposar-se a la seva expansió genial. No dubto pas que si els savis, com diu Sehlegel, són la perllongació dels pobles a través de les edats, ell, malgrat l'haver mort tan jove, ho serà de Catalunya i ho serà gloriosament el dia que s'hagi adonat tothom de la magnificència literària de la seva obra.

JOSEP CARDONA, PVRE.

Revivint amb En Folguera

Diem que la caracterització de les noves generacions catalanes i el que ha segellat inconfusiblement el nostre renaixement és, si més no avui per avui, el desig de totalitat que presideix la nostra formació i les nostres empreses. D'aquest desig de totalitat En Joaquim Folguera n'és un exemple que pot servir-nos de guiatge ara ja deslligat de les adaptacions immediates que la lluita per la cultura imposa als que en vida cerquem els guanys de l'ideal dins la flexible utilització de la realitat.

En Folguera, home d'esperit i home d'acció, enfortí la seva direcció personal i animà el seu treball i les seves intervencions amb un gust de la vida tan essencialment total que li permetia de fer oblidar la seva professió literària i la seva excepcionalitat d'home cridat—la vocació, diríem— amb fina gentilesa d'home de món.

Extremosament duta aquesta mateixa senyoria mundana hauria pogut malavesar-lo als perills del diletantisme. Però el mateix gust de la vida que el defensava d'encarcarament unilateral el defensava de frivolitat per la cerquera d'eficàcia, per la voluntat fecunda de creació i de perduració que posava en les seves coses.

Així podia coexistir les seves recerques de la sensibilitat poètica de darrera hora amb l'ordre de la tradició catalana restaurada; les seves agressivitats pamfletàries amb l'aplegament dins unes bases estatutals de bona convivència de tots els editors catalans o les més altes intransigències nacionalistes amb l'utilització d'uns serveis nostrats d'estudis napoleònics o d'estudis africans.

Es una equivocació treure partit de qualsevol d'aquestes iniciatives folguerianes per convertir-lo en cap de colla d'«una dèria o d'una empescada».

L'essencialitat d'En Folguera, acordada amb aquesta característica de l'intel·lectualitat del moment actual de Catalunya fóra sempre el manteniment sobirà d'aquest desig de totalitat que altres compartien amb ell i que no es deixava disminuir sota cap pressió ni es deixava temptar per cap falagueria. Un home així, precisament perquè era així, sapigué renunciar una vegada la realització d'una de les seves més grans il·lusions com era el servei d'un diari català d'abast total, perquè no veia prou garantida aquesta totalitat d'esperit i de conducta.

La renúncia no era pas per deixar córrer el projecte. La mort ens el prenia i entre els seus darrers papers de treball hem trobat l'el·laboració millorada d'un gran diari català.

Català, sabeu? Que dins la totalitat, el mot catalanista podria semblar una mutilació.

J. M. LÓPEZ-PICÓ.

AL JOVE POETA

Ocell, poeta alat,
tant d'hora ens has deixat?
On ets, que no se't veu
ni es sent ta dolça veu?...
Per ton retorn daria
mig regne seu
la nostra Poesia.

JORDI ANGLADA.

A L'AUTOR DE «EL POEMA ESPARS»

Rient-se dels fossars
floria ta memòria.
Enllà dels llunyedars
el teu «Poema espars»
s'enduia un vent de glòria.
I s'ouen bells cantars
al marge de ta història.

FERRAN RIUDOR.

El poeta de la sinceritat

entim, dins l'aire, el seu silenci. Si mai per un poeta la mort fou no un rompiment, sinó una més pura continuació del cant, un amorós despullament del cant, ja inútils, per a la nova joia, les mortals vestidures dels mots, aquest poeta ha estat En Joaquim Folguera. Voldria que s' entengués que parlo literalment, no per metàfores adolorides. Ell, el múltiple conversador, el bell mundà, reservà per al cant les hores en què el seu exquisit pudor es condensava en silenci. Plasmà el seu cant amb fibra i polpa de silenci. Aquesta és la música delicada i rara de les seves elegies: les paraules semblen plegar-se cap endins d'elles mateixes, avares de llur so irradiant, púdiques de llur exacte sentit. Sonen immaterialment: és a dir, sonen com les paraules dels diàlegs de nosaltres mateixos amb el nostre cor. La poesia d'En Folguera, tingué amb valentia aquesta sinceritat: ja que fou creada per a la transmissió escrita, això és, per al silenci recreatiu, per a la identificació interior amb el deprimit amic inconegut, desdenyà tot afalac de l'oïda a canvi d'aquesta música interior i subcorrent. Per última estrofa del seu cant espars, volgué el pur silenci. Per això el suprem silenci de la seva mort continua, en infinit oneig, el seu cant.

I amb el seu cant, el seu exemple. En ell la joia fou directament voluntat. El lent dolor que corbà durant llargs anys el seu cos jovenívol, exaltà, talment, la consciència del seu «continuar essent», i el menà, vibrant, candent, a la creació. Voluntat és amor, i amor és creació. La creació d'En Joaquim Folguera, fou la seva mateixa vida de dia per dia; la seva vida personal, dins de Catalunya: en un sol mot, el seu mestratge, exercit en la conversa, en la crítica, en les empreses variades i curioses. La secreta lluita que la joia comporta contra tantes limitacions del dolor, de la consciència de la mort, de la mateixa convivència terrena, no arribà a alterar la seva vida externa, tan lliurement, gosaríem dir, elaborada. La seva lluita neguitosa romangué castament closa dins els seus poemes. Poemes de batalla, els nomenaríem, fent ressò a paraules del mateix poeta. L'anècdota de la baralla és transitòria: però l'home s'hi debat nu, en un camp arbitrari, i per això la lluita s'amplifica en una valor universal i eterna. Així els poemes d'En Folguera foren, íntimament, el procés de realització de la seva mateixa vida: en ells s'incorporen els objectes de l'exterior espectacle, i es refaisonaren a voluntat seva; en ells la joia, «la voluntat de ser», sofrí i vencé, abans d'adollar-se, en canals perfectes, cap a l'actuació normal, quotidiana, civil.

Foren, així, aquests cants breus, exactes, el que la consciència moderna ha demanat a la lírica: una eternització mòbil i viva dels moments intensos; una definició, però més un alliberament i un procés de victòria.

L'amic que dia per dia estimàrem, era ja el vencedor serè: el llibre que amb socialíssim pudor ens fou dues vegades ofert, era la lluita per la serenitat i, per tant, la seva garantia. La mort ara darrerament, ha restablert, amb una veritat divina i nua, el lligam entre el cant neguitós i l'home triomfant. En morir, lluità, talment, en el seu darrer poema, que fou una confirmació i un resum de tots els seus poemes cantats fins aleshores: llur sinceritat, per a nosaltres que restem, és, més que confiada, ja des d'ara sagrada. Visqué amb amor, cantà amb decència, per ascendir al Suprem Poeta amb amor i amb decència: somrient i obrint els braços.

CARLES RIBA.

Joaquim Folguera, acoblador de valors

La vida de l'amic passà en una oculta i fervorosa brega d'ideals i empreses. De pocs s'haurà pogut dir l'epifonema sapiencial que escau a sa vida: *consummatus in brevi, explevit tèmpora multa !*

* * *

En l'ombrosa vall de son esperit, brodaren els somnis i les activitats una terenyina de glòria; i sorgí la seva veu en el concert de la nostra benamada república literària, amb acords novissims, cadències noves, inflexions rotundes i donades singulars; i ultra tot, amb una escampadissa de valors sentimentals, ultrancers...

Breu i substanciosa, inquieta i inquietadora, palpitant com un cos on la vida és decorrent, resta la seva tributació lírica i el seu esforç intel·lectual.

La tendror i saboria originària de les flors de l'hortet del seu esperit, restaran immarcibles entre nosaltres, sense que cap marfuga del temps els hi llevi colors i armes...

* * *

El recordem com un poeta perfecte, portat per les exigències i l'esperit de selecció de les noves anyades líriques; introspectiu, serè, elegant, il·luminat, sense facilitats plebeies, sense retòrica excessiva...

* * *

La força de la seva atracció i el nirvi del seu ideari, conjuntament amb l'exemplaritat de sos dies, feren el secret de la seva actuació fruitosa en el temps.

Ell acoblà i resumí l'activitat de molts. Àdhuc les talents principesques de la nostra poesia sumaren l'obediència i l'esforç a l'esforç i el seny de l'amic.

* * *

En la mort fou exemplar, encara. S'extingí la seva vida en una pia lassitud d'ofrena, entregant-se al somni cabalós de la mort amb l'optimisme del bon cristià.

Morint, omplenà el darrer espai de l'àrea de sa vida, amb el caient i l'exemple de l'home bo.

* * *

Hem volgut apuntar la valor i l'exemplaritat de sa vida, obeïnt a un pur anhel justicier i amistós.

IN PACE DORMIAT !

LLUIS G. PLA, PVRE.

JOAQUIM FOLGUERA

Cantant tos versos, mon encís, Poeta,
tos versos de dalê i serenitat,
on cada mot és una nau quieta,
cada rim un enyor d'eternitat;
encara sembla que ta veu escolti,
aquella veu suau del nostre chor;
sembla que encara el teu encant ens volti
i que sentim el ritme del teu cor.
Ritme, que en un batec identifica
l'íntim desig i la pairal virtut,
l'ocella que en les branques nidifica
i l'abrivada de la joventut.

Ritme, que té ressons d'aurora i tarda,
i suscita en la proa, sota un vel,
viatgera pensívola qui esguarda
la Creu del Sud guspirejant al cel.
La teva Musa, ensems humil i altiva,
encara ens mena, a l'hora del neguit;
ella escandeix, amb la paraula viva,
la pensa forta i generós el pit.
I cercant ton record en la foscura,
com una toia de ta plenitud,
venim a salmejar ta sepultura
amb el clam de la nostra solitud.

JOAQUIM PELLICENA I CAMACHO.

Venturosa consolació

La mort de Joaquim Folguera fou per tots un cop rudíssim; devíem acotar, però, la testa als designis de Déu. Ara, quan el vel negre de la dolor s'ha convertit en una boirina com de nacre rosat—tal aquell núvol que escondia Jesús als ulls dels deixebles, el dia de l'Ascensió,— podem considerar bé la gràcia de la mort de Joaquim Folguera. Aquesta gràcia és la joventut. Debades el temps rodarà; el temps davant el temps marceix la joventut; davant l'eternitat és impotent. Mentre al món es parli de literatura catalana, es parlarà de Joaquim Folguera «el jove».

Reparem que les grans literatures nacionals són plenes i complertes, no sols amb aquella llei de plenitud de posseir tota la gama de matisos literaris, mes, també, per ço que entre l'estol dels seus immortals hi trobem «el jove». Noble, rotunda, definitiva executòria.

I aquesta executòria ja la tenim nosaltres, també la té la nostra literatura nacional, totjust balba i incipient. I l'hem tingut per Joaquim Folguera. El qual, si hagués seguit en vida d'aquesta vida, s'hauria dit d'ell que «fou» jove; però ara no direm mai que fou, sinó que és, i serà sempre el jove: per mèrit i gràcia de la seva mort.

L. BERTRAN I PIJOAN.

CANÇONETA DEL RECORD

A la memòria de Joaquim Folguera

M'has sobtat en ma recança,
oh record bell i sumís!;
m'acorava l'enyorança
de l'estel esmunyedís
i has vingut en la mudança
com la gràcia d'un somrís.

Dolça joia fugissera
de la llum copsada ahir,
recordança falaguera
que ara abrives el sofrir
mentre et besa la quimera
que percut a dintre mi.

Oh l'estel que il·luminava
nostres vides de neguit
quan la glòria l'encalçava
clivellant-li l'esperit
i aclarint la via blava,
tortuosa, de la nit.

Si ta vida ens era cara
l'abandó bé prou que ens dol,
mes havent l'ànima avara,
blanament, sota el trespol,
hem copsat ta imatge clara,
lluminosa com un sol.

Dolça joia benamada,
llepolia del record,
que en ma ruta cobejada
i estantissa com la sort,
ens fas viure altra vegada
ço que ens va furtar la mort.

M'has sobtat en ma recança,
oh record mai excel·lit!;
m'has sobtat en ma recança
i el bell goig de l'enyorança
que tustava en el meu pit,
dolçament, en la mudança,
tu l'has fet indefinit.

DOMINGO JUNCADELLA.

El bell moridor

Fins ara vèiem com morien amb naturalitat cristiana i catalana, com en funció social, els graves patriarques, els barons propugnadors de la nostra terra: Maragall, Torras i Bages, Prat de la Riba, Verdaguer i Callís. Suara, la mort de Mossèn Clascar segueix la tradició en la carena dels *seniores,* quan hem de començar a fixar-nos, en la nova sèrie que floreix tot a la vora nostra, en la galeria dels *juniores.*

Un dels primers d'aquests, En Joaquim Folguera i Poal, cridat joveníssim a la Suprema Convocatòria. I cal retenir l'exemple, que ens parla de prop.

Arrencat de sobte al planejar de tot un horitzó de tasques, després d'un llibre de versos, segon només, aplegant tot just al voltant seu una munió col·laboradora, encetat el triomf d'una convergència de confiances que era la seguretat per a qualsevol empresa, just assolida una rara maturitat social en l'adolescència física, heus-aquí que es sent el nostre amic engrapat amb puny de ferre per l'última malaltia. La seva lucidesa d'acuïtat ja proverbial veu clar, des del primer moment, que no cal fer-se altra il·lusió que la d'una bona fi. I això té el valor de donar-ho a entendre ell mateix a la seva mare amantíssima. La seva mare, que era com la seva germana i la seva amiga, la infermera adolorida dels anys de patiment, la qual ha de sentir-se, de boca d'ell mateix, que no li queda ja fill per gaires dies.

Tota la seva vida, tendral de vint-i-cinc anys, havia estat una preparació singular, refinada. Vivia superant, treballant el seu dolor, teixint-se un elegant camí de la mort fins a fer oblidar a tothom i a tothora, de tanta gràcia i frescor i viril maturitat, la prelecció fatal, segellada en son cos decantat en senil corba. Quan el capellà amic, esclatada la gravetat de la imminència, el sondejava, insinuador, saltà ell amb fermesa: « Què? Si em fa por de morir? GENS », amb to de qui té la resposta a punt anys hà.

Un subdeliri sobrevingut aleshores, persistint donava a la família i a tots el gran neguit que l'administració dels Sagraments anés dilatant-se d'una manera alarmadora vist el ràpid procés. Les hores i els dies passaven, i davant les proporcions de la urgència, el sacerdot resolgué atacar de dret, i en ple deliri senyà ell mateix el malalt, per començar ell mateix la Confessió. Instantàniament — oh sensació tàctil de la intervenció divina! — el malalt recobra lluïdesa, i amb cap clarissim liquida el seu compte amb l'Eternitat.

Van a dur-li amb solemnitat el Combregar, i així que Nostre Amo amb la pompa de rúbrica fa entrada a la cambra té En Folguera un visible espandiment d'alegria. Rep el Pa dels moridors i quan li deien les oracions darreres sortí del seu cor un sospir de « Jesús, Josep i Maria » amb una unció, una tendror, una joia tan dolça, com el confés testimoni mai altra exclamació havia sentit ni compta sentir-la igual de ningú més. Concentra ell en aquesta invocació postrera tota la seva fretura poètica de llum i de pau, la seva cristianitat de vella soca, tot el seu neguitós dalejar per l'eternitat donà en aquells tres mots tota sa vida, son amor i ses esperances.

I entrà, verge de cos i d'ànima, a la vida d'allà d'alt, el nostre deliciós amic, que certament havia ben omplert la vida d'ací baix amb crèdit il·limitat de convivència literària i personal, de poeta felicíssim, de crític dreturer, de camarada germanívol, dolç i justicier. Ell omplí sa plaça en el món, ell omple ara i per sempre més la seva en la regió de l'eterna jovenesa. Sigui'ns propici d'allí dalt estant i faci ell, que morí en funció de jove i de poeta, d'advocat de joves i de poetes. Amén.

R. RUCABADO.

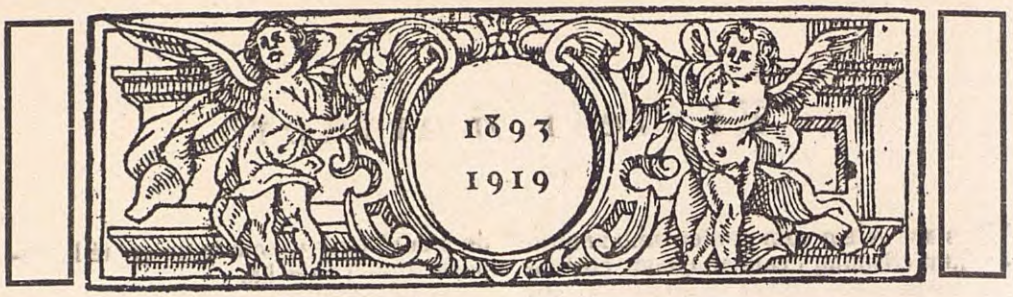

Joaquim Folguera, poeta

Mort En Joaquim Folguera en plena joventut, la seva obra múltiple i victoriosa afirma i assegura entre nosaltres la immortalitat del seu nom. Ella serà la nostra companyia després de la seva mort i en ella el sentirem encara i conversarem amb ell.

Dins la nostra poesia contemporània, en la qual, a pesar de la unitat en el gust i en els elements expressius que la caracteritza, cada poeta afirma la seva personalitat diferencial, En Folguera tenia, també, una personalitat ben definida que amb cap d'altre no podia confondre's.

Els seus cants no responien a una impremeditació expressiva tant com a un esforç de la voluntat per a expandir-se cap enfora, en un vol espiritual que l'allunyés del seu recó de solitud : era, com diu ell mateix :

l'esbatanar violent de la finestra
a l'aire líric del més pur matí.

Això era un instant; després, closa de nou la finestra, en la penombra de la cambra solitària, restava sol amb si mateix, escoltant el silenci de dins i el vent de fora, aquestes dues quasi direm obsessions del seu esperit.

Era aleshores, com s'endevina a través dels seus llibres, que En Folguera rebia, qualque vegada, la visita de la Mort. Ella, però, al revés del que s'hauria esdevingut en altres poetes, no arribà mai a constituir per ell una obsessió, cosa que ens demostra quin era el tremp i quina la salut verament nietzcheana del seu caràcter. Ell en la Mort no hi veia una enemiga, sinó una amant perfidiosa que el volia seduir. Ell es resistia cada vegada; però ella tornava de nou, més fetillera. El poeta, no conquerit encara, ja pressentia, no res menys que, irremissiblement, la seva vida s'havia de retre un jorn

nua i eterna sota el bes dolcíssim
de la Mort, que m'haurà tot en sos braços.

Però això ho sabia serenament, impassiblement. Ell hauria dit sense emocionar-se davant la Mort, aquelles paraules del *Gitanjali :* « Sols una darrera mirada dels teus ulls i la meva vida serà teva per sempre més. »

Amb aquesta mateixa serenitat estoica, amb aquest mateix domini de si davant l'axioma de la mort, En Folguera es mirava totes les coses del món i totes les del seu interior. I nosaltres sabíem com era una cosa incompatible amb el seu temperament la emoció fàcil i la sensibleria.

En el seu primer llibre—*Poemes de neguit*—1915—el poeta parla de l'amor; no

de l'amor metafísic, no de l'amor imaginatiu d'altres poetes joves, sinó del seu amor, inspirat per una dona de carn i ossos que ell havia estimat. Parlant d'aquesta part del seu llibre, diguérem ja, arran de la seva aparició: «Ara sembla que els sentits del poeta siguin atemperats per la llarga besada del dolor. Res d'extremituds patètiques, res de llargues lamentacions ploraneres. Fins sembla que per a posar un fre al seu dolor, hagi adoptat expressament la forma del sonet i s'hagi cenyit austerament, penitencialment, com un asceta, a la dura disciplina del metre i de la rima. Amb tot i ésser viu aquest sentiment de decepció amorosa que canta, l'esperit del poeta ha sabut asserenar-se en la meditació i en el dolor. Així els seus cants són discrets i suaus com el perfum d'una flor que va morint. I diu com el seu amor *ha devingut lliure del plant que de cap dany compensa.* Però al poeta li pesa aquesta solitud, i cerca una alliberança al seu dolor, cerca l'amor de tota cosa i un llarg embadaliment.»

Aquesta actitud del poeta davant l'amor, ben poc, gairebé gens, no varia en el segon dels seus llibres, *El poema espars,* publicat en 1917. Hi ha en ell una resignada acceptació de la dolorosa fatalitat. Sense amada i sense amic, el poeta no sap a qui confiar el seu secret i la elegia resta oculta. Les coses del món no l'escolten. Diu el seu plany a l'alzina i ella escolta sols el vent; el diu al ca fidel i el ca s'adorm als seus peus: *no vol ser més que fidel;* el diu al torrent i la veu del poeta és ofegada per la mateixa veu de l'aigua furiosa. Aleshores, sol amb ell, el seu conort és de redir la faula, com si fos una jaculatòria. Torna a demanar el poeta un nou amor, però en el mateix demanar que fa ja s'hi endevina la desconfiança, tranquil·la, però, sense esclat, sense gestos violents: res de romanticisme! Es una lluita del poeta per a vèncer aquell amor a força de serenitat. En canvi, la seva imaginació crea un altre amor il·lusori, per tal de mantenir el foc de l'esperit. Ara sembla una mica neguitejat, i això que el seu amor és infal·lible per lo mateix que és irreal. Escolteu, escolteu:

Pels altres ets fum, i el braç
enganyes, fent-te incorpòria;
cruel, et fons amb la glòria
de l'amor i de l'abraç.

Per mi no, que m'ets fidel
PERQUÈ ETS LLUNY DE MA BRAÇADA;
pur reflexe d'un estel,
vius al fons de ma mirada.

En Folguera no s'abandonava a l'emoció. Tot en ell és pura sensació—interna i externa — i pur cerebralisme. I no a desgrat d'ell, certament, sinó amb plena consciència i amb assentiment voluntari. El poeta adopta, davant la poesia, una posició netament intel·lectualista. Els seus poemes, pregonament introspectius, no són més que el joc de l'intel·ligència amb les seves sensacions i els seus sentiments, intel·lectualizant-los.

No era aquesta la posició d'En Folguera quan el seu primer llibre aparegué. Aleshores En Folguera vivia un període de tanteig i de divagació, velada la seva personalitat per l'ombra d'altres poetes d'aquí i de fora d'aquí i sol·licitat el seu interès per totes les tendències dominants. Aquella actitud vingué després com una rectificació, com una evolució del seu gust i de la seva ideologia estètica cap a un ideal que ens atrevim a dir oposat a l'esperit del seu primer llibre. *El poema espars* equival, respecte dels *Poemes de neguit,* a un canvi de posició per part del poeta.

En el primer llibre d'En Folguera, la Musa se li mostra pròdiga de rimes i de ritmes, com de manyagueries una amant. Els cants del poeta hi són inflats d'un vent impetuós i es deixen gronxar sobre el vent de les paraules com una barca sobre el riu amb la vela estesa. Hi ha, veritablement, en aquests *Poemes de neguit* del nostre poeta com una febre continguda que el turmenta i l'exacerva i esclata en fugues sensuals que ell no pot domenyar i a les quals morbosament s'entrega. Si cerquéssim en el mateix llibre una imatge que fos símbol i concreció del que diem, la trobaríem en aquella Clyris turmentada pel tumulte de la sang que es llença a córrer follament, sota la nit, fins a submergir el seu cos, ple de formigues, dins l'aigua de l'estany.

Hi ha en aquell llibre una folgança lírica i un deixar-se anar de la imaginació que vanament cercaríem en *El poema espars*. El poeta, aquí, és lluny encara del seu ideal estètic i transigeix amb allò mateix que refusarà demà. (Cal dir, però, que ara el nostre poeta, si no en l'espai almenys en el temps, viu més aprop de la vida i més de cara a la realitat del món.) Hauria reprès algun dia, si la Mort no s'hi hagués interposat, la tradició d'aquells poemes, amb una plena possessió, ja, de si mateix?

En el procés d'elaboració del segon llibre, publicat dos anys després, En Folguera es movia ja sota la norma d'un ideal estètic; era conscient de la seva obra i del camí que feia la seva obra. Aquest ideal entranyava l'idea d'una gran austeritat imaginativa, d'un ple domini dels instints naturals per la raó arbitradora i, com a conseqüència, d'una generosa concisió expressiva.

Ideal clàssic, doncs; ideal que l'afiliava a la doctrina d'orsiana de l'arbitrarisme, del seny i de la mesura, com a aquest nostre pur líric que es diu Lòpez-Picó amb el qual la personalitat d'En Folguera ha estat sovint comparada.

Aquesta tendència de *El poema espars* acabà de fondre la relació que el nostre poeta pogués tenir amb el gran Maragall; direm més: era antimaragalliana. En Maragall, poeta dionisíac, com algú l'ha nomenat, poeta sensitiu, també, com En Folguera, inquiet i inquietador com la mar que ell cantà, *mar verda, mar blava*... es deixava dur per la fluència dels mots i s'entregava voluntàriament, voluptuosament, al domini de les sensacions primàries i a les suggestions que li colpien el sentiment o la imaginació. En Folguera, en canvi, amava la contenció, tenia un cert orgull d'home que no es deixa dominar per la naturalesa; volia dominar i dominava, ell, les sensacions; volia seleccionar-les i purificar-les *de les noses de llur origen primitiu* (són paraules d'ell). I aquí és on ell havia trobat, al revés d'En Maragall, la seva voluptuositat. El seu plaer estètic descansava en la línia nua, en el pur contorn. *(Lo més bell de les coses*— havia dit l'Octavi de Romeu — *és el seu pur contorn.)*

Per aquest camí ascètic, per aquest camí de renunciació a les orgies de la superfluïtat, En Folguera arribava a la més absoluta nuditat d'imatges i d'idees. I és així com la seva personalitat s'alliberava d'influències, es determinava en un sentit d'unitat, s'aprofundia fins a devenir original.

Es aleshores, també, quan es veu l'influència exercida en el seu esperit per la poesia lopezpiconiana, influència ja entrevista en més d'un indret dels *Poemes de neguit*. Però aquesta influència, al nostre juí, no afecta a l'essencialitat de la poesia d'En Folguera; es tracta únicament d'un cas de convergència en el concepte de la poesia i en la manera d'expressar-la — digui's art, digui's tecnicisme.

El primer llibre d'En Folguera era més amable que el segon; afalagava més dolçament l'orella, parlava més als sentits i a la imaginació, però el poeta no hi assolia una originalitat.

Una de les més belles qualitats dels *Poemes de neguit*, una de les més característiques i que des del primer moment ens cridaren més l'atenció és aquella tendència, nascuda de quelcom fisiològic, a materialitzar les sensacions i les idees i a metaforitzar llurs atributs i qualitats.

Aquesta tendència natural del poeta es continua, doncs, en *El poema espars* com un instint del qual no s'havia pogut desfer, malgrat del seu ascetisme i del seu vot de castedat literària. (Un anacoreta renunciarà tots els plaers del món, però serà gormand d'una fruita saborosa i en la sabor d'aquesta fruita hi gustarà el record de tots els plaers del món.)

El poeta es complau en aquest joc dels sentits i de la imaginació. En els *Poemes de neguit*, parlant del capvespre, diu: *Cau una pluja fina de fosca i de repòs*. I més enllà, en un poema que apar un paisatge d'En Mir i evoca la idíl·lica dolçor de Chénier: *Les branques devenien de sol regalimants*. La sensibilitat del poeta esdevé imaginativa i arbitrària, menteix la natura, la contradiu. Bella condició de poeta!

En *El poema espars* hi apareixen nous exemples d'aquesta sensibilitat característica, d'aquest sensualisme agut del nostre poeta. Diu, parlant del matí: *El matí és una fruita poc madura*. I parla de *l'alè*

del silenci, de les *bufarades de la Mort*. I va més lluny, encara, la seva sensibilitat imaginativa: veu la lluna reflectida dins el gorc, que es mou entre les ones agitades pel vent, i sent que la lluna dintre l'aigua *fa un ressò mig de llauna, mig d'argent*.

Una altra imatge de *El poema espars*, forta, precisa i profundament folgueriana: és en *Les quatre imatges del temps*, quan vol donar-nos la sensació de l'estiu i diu:

Clyris, arborada, dansa
i els braços tenen el joc
de dues llengües de foc
retorçant-se.

La visió del poeta ens és donada aquí amb la major economia verbal possible, però, també, amb una absoluta integritat plàstica i suggestiva. Sospitem que el poeta, l'intent del qual devia ésser de donar més extensió al seu poema, quan hagué escrita aquesta esparsa degué donar-se ja per satisfet i no cregué necessari d'afegir-hi ni una ratlla més.

Quan En Folguera deia:

A cada amic que passi deprimit
sobre el meu cant que no coneix rïalla
li oferesc la persistent baralla
que es lliura pura dins mon esperit.

no al·ludia a aquesta lluita interior per a desentrellar de les seves sensacions allò que de més pur tenien, desoïnt les veus orgiaques dels sentits i de la imaginació?

Deia en la *Invocació al vent*:

Ajup l'orgull total que recomença
i polsa els joncs dels meus sentits servils.

Ell volia el repòs, la serenitat, el bell equilibri i la salut moral, però el neguit no l'havia abandonat del tot: per això en aquest segon llibre hi ha encara un xic de lluita. Però és, no obstant, un llibre de penitència: l'esperit del poeta s'hi cenyeix d'un vel de castedat i de pudor.

D'En Folguera poden apendre alguns poetes superabundants la llei de la continència i de la sobrietat.

Però que prenguin cura, també, de no anar massa enllà, perquè aquí s'imposa el just medi, com en tota cosa. Que per fugir de l'excés no caiguin en la insuficiència, perquè, com diu Albalat, *si la difusion est le défaut de l'ampleur, la sécheresse est le défaut de la concision*.

El poeta dóna moltes voltes, amb comptadíssimes paraules, tota la sensació, tota l'emoció poètica que vol comunicar. En el sonet de Fèlix d'Arvers, per exemple, o en un dels immortals de la *Vitta Nuova*, hi ha més poesia, hi ha més emoció d'amor que en molts poemes de gran llargada. I és que en una sola estrofa, en un sol vers pot haver-hi virtualment tota la suggestió d'un gran poema, inconscientment i tot per part del poeta.

A voltes, però, la excessiva limitació verbal és a costa de la mateixa expressió. Si convenim que el que es guanya en extensió es perd sovint en intensitat, acceptem, també, que el que es guanya en concisió es perd sovint en expressió.

Per a donar amb paraules estrictes una visió com la que hem citat de l'*Estiu*, cal que les paraules s'acordin íntimament al concepte i que aquest, per tant, hagi estat format amb tota precisió dins la ment del poeta en un instant feliç d'intuïció.

En Folguera assoleix sovint aquesta victòria; reïx en aquest difícil joc de la sintetització. Quina idea més justa ens dóna de la seva visió amb dues ratlles soles, quan parla de Clyris dansant i diu:

Clyris, covarda, sanglota
dins un giravolt llanguent!

Algunes voltes es perd per massa subtil o per imprecisió dels mots, devenint enigmàtic. Altres, perquè les paraules del poeta—i ell sembla oblidar-ho—tenen un sentit indirecte o purament al·lusiu de coses molt recòndites en ell, que les paraules velen enlloc d'aclarir.

Més amunt hem insinuat un possible retorn d'En Folguera a la seva manera d'abans, com per una necessitat espiritual, com per a despendre's del cíngol que voluntàriament s'havia cenyit i moure's de nou amb una recobrada llibertat de moviments.

Però, en el cas d'En Folguera, això havia de venir segurament com a conseqüència d'una altra llibertat que ja, malauradament, no podem esperar, perquè l'amic ens ha jaquit per sempre i ara gaudeix de la suprema Llibertat, lluny de nosaltres.

JOAN ARÚS.

Record

Guardo una impressió vivíssima, inesborrable, de la darrera conversa amb En Joaquim Folguera. El vaig sorpendre, rodejat d'amics, en una de les sales de les Galeries Laietanes. Al veure'ns, vaig córrer cap a ell; en l'encaixada i en l'abraç vaig posar-hi tot l'amor que per ell sentia. Tal vegada aquella meva espontaneïtat va fer florir en els rostres d'aquells joves —artistes i poetes—una expressió de respecte. Es feren les presentacions i En Folguera continuà l'oració interrompuda...

La seva paraula era fàcil, musical, alada, impecable. Donava goig el sentir-lo i el veure'l. Les idees brollaven simultàniament per la boca i pels ulls. Tot en ell parlava; tot ell era un flam viu sembrador d'optimisme.

Les arts, les ciències, la literatura, la pàtria, foren exalçats per la seva poderosa fantasia, pel seu clar enginy lluminós com un far. I ens deia de somnis d'ahir que ja eren realitats avui; de realitats que despertaven en ell altres somnis; de tota una vida intensíssima de lluitador i de creador...

Mai l'havia sentit com en aquell moment; semblava haver augmentat, en grau superlatiu, el poder de revelar-se.

Jo l'escoltava, l'escoltava amb devoció: a l'influx del seu verb càlid tot es feia possible i evident...

La mort el volgué. El dissortat amic va pondre's, com un sol, darrera l'horitzó de lo inconegut, però el seu crepuscle perdura; floten en l'espai les serenors de la seva ànima; l'escalf de ses virtuts : fulguren les roentors de sa voluntat indomable dibuixant una estela de llum que no deixarà mai que al nostre cor arribin les negrors de l'oblit.

F. DE P. BEDÓS.

EL MALALT QUE ESDEVINGUÉ POETA

Temps-hà que era el seu cos una desferra,
com una flor trencada al bell florir;
cap acotat, mirant a terra,
semblava el goig de viure defugir.

Aclaparat d'una fatal dolença,
sigué la seva ruta de dolor;
mes amb sa voluntat, que sigué immensa,
en féu de la tristesa una cançó.

Absent del món, com un anacoreta,
amb l'ànima valenta es redreçà;
deixant el cos, l'esperit seu volà
i gentilment, així, nasqué el Poeta.

Lluny de la vanitat i la impuresa,
la seva obra bastí amb gloriós neguit
i va copsar tan alta la Bellesa
que sigué un escollit.

De la humana misèria
sapigué triomfar tan plenament
que, ara que és feta pols ja la matèria,
reuiu l'esperit seu immortalment.

JOAN TRIAS FÁBREGAS.

Joaquim Folguera, amic espiritual

Els qui ens hem preocupat un xic de la vida espiritual nostra, trobem dintre de les nostres amistats dues menes d'amics: Els amics de les impressions nostrades —amics espirituals— i els amics, simplement, de tertúlia, de cafè, de societat o de penya.

I és el cas que amb unes poques vegades de comunicació amb els primers entrem més endins que tot un període de quotidià parloteig amb els altres.

No cal dir com En Joaquim Folguera pertanyia, de ple, als amics espirituals.

Per això, amb motiu del seu trànzit, recordem que de tot arreu de Catalunya sortiren les veus de plany d'aquests amics. I entre aquestes veus endolades n'hi havien que ben poc havien fet coneixença personal amb En Folguera, i altres veus hi havien també que únicament el coneixien pel mitjà de la seva obra.

Aprés d'això, nosaltres venim de creure que la família espiritual ve a ser com una família cristiana: Per la Fe, els cristians, formen una família única de la qual són membres tots els qui participen del mateix credo. («Credo in unum Deum...») I a través del temps i de l'espai s'ajunten tots per la llaçada de la Fe que a tots uneix.

Talment nosaltres: Per damunt la fanfàrria dels homes materialitzats, s'adreça la família espiritual amb l'afany de donar goig a l'esperit. I una germania corre pel món unint les vides que viuen eixoplugades sota aquesta bandera sacrosanta.

I és aquesta germania espiritual la qui no deixa apagar l'amistat que contraiem aquí en la terra. I d'aquí ve que de la companyia sumament immaterial d'En Folguera n'hagi quedat com una harmonia dolça entre els homes de bona voluntat. I veiem com per aquesta harmonia, els amics d'ací i d'allà, responen, en tot temps, a una mateixa veu: Es la gràcia de l'amistat de Joaquim Folguera que viu entre nosaltres prenent part activa en la vida del nostre esperit.

Per aquesta gràcia especial podríem aplicar a l'amic la dita de Sant Pau amb referència al fruit de la seva tasca apostòlica: «Per la gràcia de Déu soc el que soc i la gràcia seva no és estat en mi estèril», digué l'Apòstol.

Per la gràcia de Déu, l'amic, fou el que fou i la seva gràcia no és estat estèril; sinó que, meravellosament, continua rutilant en la vida espiritual de cada ú de nosaltres.

CLAUDI RODAMILANS.

La crítica literària i En Folguera

És indiscutible que la poesia catalana ha arribat a un lloc envejable en el món literari.

Les nostres altíssimes personalitats, en un nombre, relativament, molt important, són consagrades fora de Catalunya.

Moltíssim hi ha contribuït ara, darrerament, el bell llibre d'En Folguera, *Les noves valors de la poesia catalana.*

Actualment que surten tants poetes joves, alguns que demostren una gran intuïció, altres d'algun valor, però manifestat descompassadament, i altres que rimen bellament però que el seu esperit és opac; és l'hora precisa que surtin alguns, amb gest decissiu, a evidenciar, una mica exigents, les valors literàries. Estem de ple en un altre problema literari, que cal parlar-ne. Són aquells que publiquen quatre versos incolors a l'ombra del parapet de « novell ».

És precís, doncs, fer crítica seriosament; els comentaris sols són aduladors; i, en canvi, una crítica per una autoritat literària, pot decidir en molts esperits que poden esdevenir gloriosos.

Baix aquest caire, l'obra de més relleu d'En Joaquim Folguera és la que, abstraient-se de tot el que pogués ser coacció, ha vingut a concretar definitivament les noves valors de la poesia catalana, d'una faisó indiscutible.

ESTEVE SERRA.

En Joaquim Folguera i el Centre Català

El Centre Català faria mancament a les seves tradicions sinò retés homenatge al qui en vida fou estimat company nostre, fervent catalanista i eruditíssim home de lletres, En Joaquim Folguera i Poal.

A l'evocar el record de l'excel·lent consoci nostre, jo voldria mostrar als nostres compatricis sabadellencs tota la valor de intel·ligència i voluntat que el nostre plorat Joaquim atresorava. Una dolença minadora i perserverant l'havia allunyat de nosaltres feia alguns anys, sojornant-lo a Barcelona, on amb una major intensitat de vida intel·lectual trobà el medi ambient favorable per a que floris gerda i ubèrrima la seva fecunda llavor espiritual.

Malgrat l'absència de l'enyorat amic, els quins trobem plaer en seguir, en el curt lleure que ens deixen els nostres quefers habituals, l'ascenció cultural de la nostra Catalunya, ja remarcàvem amb goig ben efusiu l'intervenció assenyada i eficient del jove i meritíssim compatriota. I, a sincer dir, ne sentíem un íntim orgull, car l'arbre jove i fruitós d'avui havia plançonat ahir aquí, a casa nostra, nodrint-se de la sava sadollada d'ideal del seu bon pare, nostre meritíssim i abnegat company En Manuel Folguera i Duran.

L'intervenció d'En Joaquim Folguera en l'actuació intel·lectual barcelonina és intensa i vigorosa, té tota l'ardència de la seva ànima jove arborada d'ideals i té una maduresa i un seny tan accentuats que talment semblen retratar la paradoxa de la seva constitució: un esperit fort i vigorós tancat dintre una córpora prematurament i traidorament envellida. I hom pensava, veient-lo, si era prou just que l'exquisida flor espiritual del nostre amic fos oculta en l'urna del seu cos traidorament malmès, mentre tanta joventut eixorca d'idealitat passeja gallardament la buidor de la seva ànima dins l'estoig de una córpora sanitosa i esvelta.

Mes, què hi fa? L'esveltesa del cos passa volandera sense deixar rastre; l'exquisitesa de la flor espiritual té un perfum d'eternitat que la fa perdurar a través del temps.

El nostre enyorat Joaquim, malgrat la seva adolescència, haurà deixat impresa de manera ben personal la seva intervenció en la cultura catalana, la qual cosa li dóna el rellevant prestigi que s'havia conquerit entre la gent de lletres i art de la nostra terra.

I d'això el nostre Centre Català que el comptà entre els seus, se'n sent força orgullós i palesà en son dia, en vetllada necrològica, l'admiració i amor i enyorança que per ell sentia.

JOSEP MARLET.

A JOAQUIM FOLGUERA POAL

La ciència posseïres del sofrir,
que et féu sapient dels homes i les coses;
visqueres just l'espai d'un clar matí,
ton front cinglat d'espines i de roses.

Fores sedent d'amor — oh, sort cruel! —
i en la mundana deu poc t'abeurares;
ton esperit el copsi, des del Cel,
del cor inestroncable dels teus Pares.

AGNÉS ARMENGOL DE BADIA.

RELÍQUIES DE JOAQUIM FOLGUERA

A LA MORT

A la memòria de Josep M. Duran

Què és aquest silenci
que s'ha fet suara, oh Mort,
sinó el teu alè que embolcalla
les coses
i marceix les roses
del contentament ?
Què és aquesta pau del moment
sinó la teva companyia inesperada
que trenca el ritme de la nostra vida
afollada
pel picarol de l'oblit ?
Què és sinó la sensació de l'infinit ?
Quina cosa profunda ets
que, en sentir-te a la vora,
ens estrenyem a tota cosa humana
com a una branca en l'abim ?
Quina cosa sentim
prop de tu
que la nostra presència
és viva i tallant dins el silenci,
com un remordiment ?
Què ets, oh Mort, que fins l'instant present
no s'és fet en nosaltres la noció de l'espai,
pervinguda a la ment amb un sotrac d'esglai?

LA LLEGENDA

Mare i fill caminaven penosament. La costa era dura i pedregosa i sovint queia damunt d'ells una esllavissada de rocs. De tots indrets venien adalerades les gents cap a l'ermita. La campana ja sonava l'avant-darrer pic. La mare deia :

—Camina, fill meu. No hi serem a temps.

L'infant caminava més del que podia. Del front li queien unes gotes de suor bruta... Amb el fatic la seva pal·lidesa era més forta i els ulls se li anaven enfonsant en les conques. Vora dels polsos s'hi veia el bategar de les venes que donava a la faç tot un aspecte de tremolor.

La mare tornava :

—Una mica d'ànim, fill meu, i ja hi som.

El fill no responia, però respirava més penosament. De tant en tant el terreny pedregós li lliscava sota els peus i tenia un surt que tot el seu cos en retrunyia.

La mare li deia :

—Que t'has fet mal, fill meu ?

El fill no responia. Quan caminava no podia parlar : s'ofegava. Amb un gest d'ulls féu que no.

Camperols vinguts de les masies i viles veïnes els hi passaven al davant. A voltes es posaven al marge del camí per a deixar pas a un baiart de branques i fulles amb un tolit al damunt. La mare es neguitejava :

—Fill meu, no hi serem a temps i l'ermita ja serà plena. Si no som a redós de la santa volta el Sant no ens escoltarà.

El fill, no poguent caminar més, plorava. El pit se li anava estrenyent i pareixia que li xuclessin la vida des del fons de les entranyes.

De sobte, s'aturà i digué amb veu imperceptible :

—No puc més.

—No pots, fill meu ? Jo no podré ajudar-te. Soc vella i amb prou feines duc les meves cames. Si algun d'aquests homes que passen s'apïadés de tu...

La gent passava sense parar compte en ells. Tothom duia un pensament que l'abimava.

—Ningú s'ha apïadat de nosaltres. Potser no se n'han adonat. Quan passi algú més li demanaré, per favor, que et porti.

—No vull que demaneu res.

El malalt, una mica reposat, recomençava el camí. El repòs li havia deixat una suor freda al cos i quasi tremolava.

La mare digué :

—Fill meu, aquest Sant et curarà. Fes un petit sacrifici. Jo li he promès nodrir una llàntia del seu altar durant dotze anys, els anys de la teva vida...

* * *

La porta de l'ermita era baixa i encongida. Al dintell hi havia l'imatge del Sant en una rajola de faianç. Arran de l'entrada s'hi veia la pica d'aigua beneita, corcada pel temps.

Quan mare i fill arribaren, tota l'ermita era plena. Els sis pics de l'hora del miracle ja es pressentien sobre les testes de la gent. La mare tenia angúnia.

—Bona gent, que no ens fareu una mica de pas ? Mireu que porto aquest fill meu malalt i fadigat del camí.

Alguna ànima pietosa se n'era compadida i l'infant malalt entrà a l'ermita. Del fons del temple venia una fortor de cera i de suor que tapava els sentits. El pobre malalt sentí una llosa de plom que se li posava al pit i s'anà esblanqueïnt.

—Que no et trobes bé ?, li deia la mare.

—Em costa de respirar.

—No t'espantis. Es un moment. Aquest Sant meravellós farà la gràcia de curar-te.

I lluitant contra les empentes de la gent ella s'anava fent lloc.

—Veus ? — li deia. — Ens posarem en aquell recó, i allà podràs agenollar-te.

L'altar tremolava de llum. Al mig d'una profusió de ciris el Sant tenia una ganyota que esgarrifava.

* * *

La tradició atribuïa a aquell Sant una alta virtut miraculosa. Quan el duien al martiri ja goria malalts al seu pas. Una volta que s'estengué una malura entre els infants de les masies veïnes, portaren la seva imatge en processó i la pesta fugia

a sa presència. Però el gran miracle era el d'aquell dia santificat, més venerat encara que el Sant Divendres. Deia la llegenda que, a les sis de la vetlla, hora en què la testa del Miraculós queia regalimant de sang sota el coltell dels infidels, descendia la virtut del Sant sota la volta de l'ermita. A tots aquells que, en caure les sis hores, resaven davant de son altar les mateixes paraules que florien en sos llavis a l'hora del martiri, els hi donava la gràcia d'un miracle.

Vora l'altar, un socerdot jove i esquàlid anava resant en veu baixa. Els llums empal'lidien a mesura que l'atmosfera s'anava carregant. A voltes moria la flama d'un ciri com si fos la feble vida d'un infant. Sota la volta baixa, feixuga, vagava un murmuri d'oració.

La pobra mare encara es debatia entre la gent.

—Bon home, em fareu una mica de lloc per a deixar passar el meu fill.

L'infant s'ofegava i sentia un segament de cames.

La mare li deia :

—Una mica més i ja hi som.

De sobte, per damunt les testes emboirades d'aquella gent, començaren a degotar les sis hores. El so d'elles era profund, com si es penetrés de la grandiositat del moment que revelava. La caixa d'on sortien tenia un rítmic tremolor i semblava que la cera dels llums cremava amb més intensitat.

La gent s'era llançada de genolls en terra amb un silenci esglaiador. El « Senyor, faci's la vostra santa voluntat » se sentia palpitant dins d'aquella multitud que s'ajupia.

L'infant malalt, més que ningú, sentia la força d'aquell instant. Sorprès entre els devots que s'agenollaven, caigué de genolls, pantejant. La llegenda s'abatia sobre d'ell amb tot el pes de les centúries i amb tota la magnitud de la fe.

La seva mare, molt baix, li dictà :

— Digues : « Senyor, faci's la vostra santa voluntat »...

Però ell no podia parlar i les llàgrimes ardents li queien cara avall. En aquell moment no sabia el que demanava i tant sols podia plorar.

La seva mare tornava :

—Ja reses ?

L'infant se la mirava amb uns ulls badats i misteriosos de sofriment, i no responia.

El sacerdot jove i esquàlid, passats uns quants minuts, començà una oració en veu alta. La gent la seguia devotament amb una remor de selva; la veu d'aquella mare s'oïa amb més intensitat, implorant, tremolosa, en mig de la multitud.

Finida l'oració, el sacerdot s'aixecà dirigint-se al mig de l'altar on romania el reliquiari.

Allavors la multitud deixà la seva actitud devota i s'alçà movent gran traüt. Les dones s'empenyien les unes amb les altres per a poguer besar les relíquies del Sant. Els vells es defensaven a cops de colze i amb paraules dures de la brutalitat de la gent. Alguns homes cantaven uns goigs antics i melangiosos.

L'infant malalt havia vist aixecar-se la gent d'una revolada, mes havia romàs aclofat. La pobra mare, fent un esforç suprem, l'havia alçat d'aquell aclofament en què romania, però l'infant ni sisquera es podia aguantar i tenia un panteix de bèstia moribunda. Deia :

—Mare, treieu-me d'aquí que no puc respirar...

La cridoria de la gent li ofegava les paraules. Llavors, la seva feble persona se sentí, de sobte, arrastrada dins aquell remolí humà. La terra li fugia sota els peus i un cèrcol de carn li anava estrenyent el pit. La seva mare s' havia perdut dins d'aquella folla multitud i tant sols s'oïa d'ella una veu d'esglai que cridava :

—Fill meu ! Fill meu !

Allavors succeí una cosa esgarrifosa. En mig d'aquell traüt divers i eixordador, s'alçà un crit d'agonia que foradava les ànimes. Tota la gent, com moguda per un corrent elèctric, girà els ulls cap a un mateix lloc. Dins d'aquella massa humana s'hi era fet un clot d'on sorgia una ranera quasi imperceptible. I per a fer més intens l'horror del moment, la veu d'aquella mare llançava sobre els altars el seu dolor cridant :

— M'ofegueu el fill ! M'ofegueu el fill !

En mig del tremolor dels ciris, el Sant tenia una ganyota estranya que esgarrifava.

I.

Carrê assolellat;
finestres badades
a on les amades
esperen l'amat;
balcons rovellats
sense clavellines,
que de les veïnes
mostren nuditats;
botiga escondida,
taulell de planxar
a on és la vida
un etern parlar...

Carrê on se murmura
quan algú s'atura.

II.

Carrer de la vila,
vinc a tu fiat
a l'hora tranquil·la
de ta claredat.

M'agrada la noia
d'aquell botiguer
que parla, xiroia,
del seu ball primer
i quan riu, tremola
son cabell daurat,
i ara s'enrïola
perquè l'he mirat...

Un veí s'atura,
un altre murmura.

III.

Carrer de silenci,
carrer de claror,
deixa que m'agenci
devora el cantó.
Recordo l'antiga
vegada que ací
enfollit cerquí
l'amor de l'amiga,
i ara cada dia
vinc adalerat
i d'una alegria
soc il·luminat...

S'ouen cristallines
rïalles veïnes.

IV.

Carrer de tristura,
carrer silenciós;
d'aquella aventura
tinc el cor plorós;
l'amiga volguda
se m'és maridat
i és ara perduda
per l'enamorat.
Com adés venia,
avui no vindré :
m'avergonyiria
de l'amor primer.

Carrer de tristura,
carrê on se murmura.

Dos fragments

A questa guerra ha posat de manifest grans vicis i grans virtuts dels pobles. I lo savi és treure'n de tot la lliçó ponderada i essencial. Ara mateix hem vist com a través la gran complicada selva ètnica de totes les Amèriques creix, amb una audàcia meravellosa, una erupció de germanisme tan cínica com heroica, però que té, indubtablement, una gran valor de lliçó política, únicament comparable amb la que ha donat el codi francès de la llibertat despertant per tot el món una onada lliberadora i entusiasta. *Els Drets de l'Home,* amb tot, corren sols i es difonen naturalment per la llur essència generosa; però una influència ètnica no es deixa sentir si no s'organitza com una batalla.

Cada raça té dret a la seva existència integral contra tots els trasbalsos i totes les dispersions. Té, altrament de dret, obligació. L'organització, doncs, de la conservació i creixença d'un grup ètnic, isolat del grup matriu, té un aspecte moral i un aspecte polític; altrament de l'intel·lectual que sols a un etnicisme científic pot interessar. Es una qüestió moral, perquè quan un home marxa del seu país s'enduu un patrimoni de sensibilitat i de cultura que el sol fet de la naixença li ha fet adquirir. De la mateixa manera que hi han pobles que degeneren hi han pobles que es depuren. Els sistemes polítics, la densitat de cultura, la conductibilitat a les innovacions, el civisme i el mateix embat progressiu, que no sabríem explicar, però que és un fet, creen, fins a l'analfabet, una situació espiritual que és el seu millor patrimoni. Aquest home emigra i incorpora aquest patrimoni sagrat a un altre país. Si és prou fort no es confon dins la massa amb la qual conviu. Però, el més sovint, aquest home no s'adapta simplement sinó que naufraga dins el caos ètnic d'un cosmopolitisme incolor i fred o dins la massa oficial indígena, que no és res més que una barreja ingràcil de races on quasi bé sempre predomina el llevat dominador, repulsiu i inconfundible.

* * *

La vitalitat contradictòria i apassionada de l'art català, camp on hi baten els vents amb una fúria jove, ens dugué un Isidre Nonell. La pintura del vuit-cents es debatia, encara, entre els cops que els primers impressionistes li donaren quan aquest esperit nou la reduí a pols. Fou tan violenta la seducció que, per aquella llei inevitable del buid, els mateixos que la començaren se sentiren atrets cap al lloc d'aquella pintura que desapareixia. I fou tan formidable l'atac, que tot l'art català que des d'aquell moment es formà, serva encara, com a valor essencial, la valor de combat. Isidre Nonell, féu impossible una evolució en les arts plàstiques a Catalunya. O calia rompre o calia morir. Cap de les fórmules literàries de l'impressionisme francès cabia íntegrament en la realització del seu art, a pesar de ser-ne En Nonell un de llurs seguidors. Ell no es feu un tòpic de la llum ni concebí la pintura amb un esperit de saltiró d'ocell a la manera de Renoir o Degas, la correcció burgesa de Manet, que sembla continuar avui a Catalunya el nostre Feliu Elias, no predica certament l'incorrecció admirable de les siluetes d'En Nonell. Neixia en una escola selecta, però les teories d'aquesta no li eren prou arma per ferir. I en aquesta urgència de combat creà un art nou que porta totes les seves qualitats i els seus instints, les seves pietats i els seus odis.

SENYOR, SENYOR...

Senyor, Senyor, l'alegria
de l'amor m'heu denegat,
per' fer-me la vida pia
i escardot de castedat;
per si de vós me perdia
el braç me sou allargat
i aquest braç que em conduïa
tot el cos m'ha llatzerat.
Jo no sé pas què tenia
el viure meu de pecat,
que també pecat no sia
en altre home més sortat.
Senyor, Senyor, jo voldria
ésser del vostre ramat
tenint un poc de follia
i un poc més de pietat,
que la vostra companyia
em té el cor i el seny robat.
Mes un poc de cor voldria
per a fer-ne caritat;
trista la vida seria
si no sigués mai amat.
Per una amor que delia
he sigut desconhortat;
si una altra amor me feria,
també fora malaurat,
que si no em deu la metgia
el cos no em serà preuat.
Senyor, Senyor, la sagnia
de l'amor tinc al costat;
tota la sang s'esgarria
i ningú no me'n sent grat
d'aquesta sang que daria
dolçament al·lucinat,
amb una llum de follia
dintre l'esguard fadigat...
I si l'amor no devia
vindre com l'he somiat,
deu-me la trista alegria
d'ésser sempre esperançat,
que la meva fantasia
m'haurà sempre embolcallat
com el desig d'una aimia
circonda el cos de l'amat.

CANÇÓ DE LA NOIA GENTIL

Una noia jo en conec
tota bella tota clara;
si fa temps que no la veig,
la veig més gentil encara.
Duu cabellera d'or vell,
esguard encès d'alimara,
roses i clavells damunt
la faç d'alabastre clara,
color de sàndal els ulls,
rosa de neu en la cara
i un clotet enervador
damunt cada galta clara.
Somriu com un matí d'or
que d'or de goig ens amara;
llisca son parlar talment
un raig de la mel més clara:
dolça com un fruit madur,
tèbia com esguard de mare,
lleu com un sospir al vent
que en porta l'encís encara.
Una noia jo en conec
tota bella, tota clara;
si fa temps que no la veig,
la veig més gentil encara.

El Junior de la Bona Mort

Agè a la tècnica literària no sabria pas dir noves paraules d'elogi ni descobrir inexplorats aspectes de la rica personalitat del nostre dolcíssim amic Joaquim Folguera. Bé prou ho han fet els aciençats comentadors de la seva obra. Ni escauria que jo en parlés, si no fos que resta quelcom interessant a contemplar en ell, la seva intimitat humana, la seva valor heroica de joventut, l'exemplaritat moral del seu gest, que és tota la seva vida, ofrena pacient i ardida als suprems ideals, oblació exquisida a la pàtria.

La mort sempre és oportuna, deia el Bisbe Torras en una sentència d'escorça amarga al sentiment, gustosíssima, però, a l'esperit. I jo veig tant transparent aquesta veritat en el pur traspàs del nostre amic, que en la herència viva del seu heroisme hi trobo la més alta excel·lència de la seva personalitat i el perfum sanitós de la seva memòria; per ço vull remarcar-la com el segell autèntic de la seva vida, just a maturitat desclosa i ja copsada per la mà de Déu dalt l'eternitat.

Es cosa certa, clara al seny, viva d'experiència, que en el moviment espiritual de la nostra pàtria apar el dit de Déu que, de faisó meravellosa, mena tot aconteixement pròsper o advers. Mes en l'ascensió de tots nosaltres vers el perfeccionament social, el que més sensiblement ens colpeix és la saviesa sobtada amb què rebem sovint la visita de Déu en el dó de les morts augustes dels nostres grans homes, a l'hora que els creiem en la superior eficàcia de llur ideal missió. Si ens fos anticipada la certesa que els perdrem en la flor del seu viure o en la transcendència més activa del seu pensament, ens tindríem per una nissaga retuda o damnada a no veure la plenitud del nostre ideal. Mes, bé prou ho havem experimentat. A cada cop de la Mort, més fulgor d'esperit ens il·lumina. L'ascensió nova d'un prohom nostre a l'eternitat és una novella eficàcia social, un floridíssim esclat de potència en el moviment patriòtic i, sobre tot, un major arrelament de ço que és la substància del nostre llinatge, l'esperit cristià retrobat a la faisó nostra, ofert a tots en espectacle exemplarissim de pregonesa tranquil·la i gravetat lluminosa, de seny d'eternitat granat a la gleva mare del nostre caràcter catalanesc. Aquesta fecunditat de la Mort en el nostre poble fóra per mi, si altres no n'hi hagués, una prova profètica de la venidora glòria nacional, així com és el més clar testimoni del geni de la terra, tot ell assaonat, com un *humus* espiritual, de virtut cristiana. Els antics ens llegaren l'estímul de la grandesa en les simplicíssimes narracions del clàssic de les *Vides il·lustres*. Nosaltres anem escrivint el *Llibre de les morts augustes* amb tan àuria resplendor que cap altre poble modern no ens guanya.

I aquesta eficàcia és ben palesa. ¿Qui de nosaltres no es sent la vida més rica d'ençà que traspassaren nostres models d'excelsitud, el Poeta que finava dolçament com un Sant Francesc s'hi moria, el Bisbe dictant serenament entre sospirs eterns del Rei Profeta la última lliçó viva i beneïdora de Patriarca de la raça, el President qui, morent, menava encara el ritme de la vida nacional, ungint en dignitat la magistratura futura del nostre govern, el Jurista, nobilíssim cavaller del nostre seny d'equitat, postrant-se arran de terra per proclamar la soberania suprema del Príncep de la Pau i Jutge eternal dels homes, el Cap de casa, aquell amorosíssim Poblet, morint joiós de fer a la fe i a la pàtria el testament dels seus fills, deixa viva despresa del cor paternal ?

A l'espona del llit del President, quan dolçament finà entre el remoreig emocionant de les oracions dels seus íntims, que les llàgrimes feien doblement pies i intercessores, vaig sentir-hi una sentència admirable brollada dels llavis d'un home humilíssim i serè com la nostra terra, el bon Rector del poble, el qual així ens aconhortà, bo i definint la llum d'aquella vida que s'immortalitzava : *Tant de bo que tots poguem tenir com ell una mort tan clara.* Veu's aquí el lema vivent d'aquest Llibre nacional dels Morts il·lustres, del qual n'ha escrit un altre full el nostre dolcíssim amic Joaquim Folgnera. En el seguici dels prohoms que senyala a la gent nostra la ruta de la Terra dels Vivents, hi és entrat el *Junior* de la Gentilesa, fúlgid com un estel d'alba; en aquesta excelsa Confraria de la Bona Mort hi ha posat el seu nom un altre estament de la nostra reconquesta, que ha ofert el seu esqueix de sacrifici. ¿ Es, potser, aquesta oblació la que restava a fer abans d'entrar a la possessió de la bella Ciutat dels nostres somnis i esforços ?

No volgueu pendre per composició literària aquest atançament del nostre amic a la glòria dels grans homes. Ell deixa una exemplaritat, que és un tresor per la joventut espiritual. En ell Déu ens va fer un dó i en la seva fecunditat social trobo la raó providencial de la seva mort i la gràcia de la seva vida. En Joaquim Folguera és l'espectacle sereníssim de l'equilibri pacient i actiu, de la generositat normal i comprensiva, plasmada en el dolor; és la joventut ardida i magnànima, purificada pel sofriment. Ell apar un reny vivent al pessimisme decadent i elegant, al no fer res dels qui sols en la facilitat platxeriosa somien trobar un estímul per l'idealisme; és la condemnació austera dels elegíacs de la contrarietat, que degoten *spleen* per feblesa i es morfonen lassos de no voler la prova dels vencedors. Ell pertany al llinatge enèrgic dels qui no es vinclen en la dificultat i saben esprémer l'essència pura de la vida esforçada, que és la flor cristiana de l'esperit. En el seu confinament físic ell no va sentir mai aquella lividesa envejosa i paralítica dels qui romanen tristos *nell' aer dolce che dal sol s'allegra;* la seva assoleiada virior d'optimisme hauria fet joiós al Dant, qui damnava a tenebra eterna els febles i inactius, *che mai non fur vivi.*

Aquesta és la lliçó exemplar d'En Joaquim Folguera. Amb mots d'un gran asceta anglès, que a ell foren plaents, ne remarcaré la transcendència espiritual : Res no condensa tant la vida com la dolor; res no avença tant com ella el treball de l'experiència. Cap altra cosa no enriqueix la nostra naturalesa amb igual, magnífica, creixença de les nostres facultats. Una vida joiosa és, sovint, superficial i sense solidesa. Pocs heroismes s'engendren en la joia, encara que aquesta també comporti profunditats lluminoses, que són plenes de Déu. La aflicció, però, és la que fa els Sants. » Veu's aquí el comentari, que crec just posar a la vida d'aquest home joveníssim, sabedor de les finors serenes de la dolor humana. Tot el secret de la seva potència rau ací, en haver estat modelat tot ell d'aquesta mà cruel del patiment, sapientíssima d'excelsitud. A l'hora primera de l'esbalaïment, ja la dolor se'l feia seu i cuidava atuir-lo. Ell es sentí besat de la mort que el decantava en corba fatal i li aturava el daler caminador per les sendes materials de la vida. I ni gemegava. Veié immobilitzada la frisança dalerosa d'un temperament vivíssim, que transpirava una voluntat àgil de dispersió i curiositat per tots els espectacles de l'existència humana: i encara somreia. Es que bo i seguit sapigué fer la trasmudança. Qui de bonhora el coneixia, bé prou endevinava en aquell adolescent un vïanant febrós de l'esperit, més abans que un ideal contemplador o un treballador pacient. Mes veu's aquí la performança de l'adoloriment. La futura experiència, a voltes esgalabrada, del qui retorna dintre seu després de recorre els vials somiadors de la terra, la féu ell en la tortura quieta d'una dolor pïament soferta i acceptada. La vida dispersa restà condensada en una visió més pura de l'ideal, s'altificà en ell la presència de les coses en el món recòndit de la representació i a l'hora temptadora, que la primera joventut copsa el verí de la voluptat, floreix el *seu cant que no coneix rïalla.*

No li calgué debatre's, cos a cos, en la lluita externa del món. En el clos minúscul

de sa existència avara, visqué gloriosament l'amplíssima conquesta del seu propi esperit, el qual més serenament pogué aguaitar enfora l'espectacle de les inquietuds humanes, espïant-les a llur pas i superant-les en l'essència pura del seu adoloriment. Així veié *el pas de Nostramo* i agemolí a Ell l'indòmit pensament, sentint com *passava el seu plany com un requeriment.* Així de bonhora gustà tota la saboria cristiana del patir i en el quiet arborament del seu esperit, alliberat de les pruïjes passionals, digué la seva paraula sumissa a la voluntat divina del dolor:

Senyor, s'haveu endut aquesta ànima mia amb Vós, que sou la font de tot consola-
[ment.

Aquesta conformitat pia i dolça tombà en gràcia d'estat la seva existència veritable, la seva posició d'esperit esponerós i àgil. Sense aital superació gentilíssima del sentiment, que es filtrava en el patir, el seu cant hauria estat ombriu i turmentat, la seva lírica comportaria més aviat el lluc de les flors del mal, que la beatitud somrisent del silenci, forma personal de la seva adoració a l'Infinit; el bleixar de l'adoloriment s'hauria difós en complantes monòtones o s'hauria escabellat en byronianes rebeldies, ans que glatir en aquesta seva norma de guany espiritual i eficàcia generosa:

Sobre cendres de l'oblit
edificaràs tos dies
sense dols ni melangies
i amb un ample esperit.

Així la seva vida es formà. A cada fiblada de dolor, un més clar somriure; una revinguda de serenitat a cada nova desesperança de guariment. Fins semblava que el seu pacient i lúcid esguard de creixença espiritual convidava el mal a garfir-lo, com si repetís el crit del poeta:

Frappe encore, o doleur,
si tu trouves la place.

Aquesta tramudança del dolor en serenitat activa és la deixa d'En Folguera a la joventut. A ella li calia l'exemple de l'àrdua virilitat triomfadora en la feblesa doblada de l'edat i la dolor d'un donzell, que de dins el seu *silenci incendiat* rebutjava *l'elogi de tota il·lusió corpòria;* aquest exorcisme de la mollesa i la blanor egoista, que brolla de la vivacitat activa i l'heroica presència d'esperit de qui en l'atuïment corporal sabia servar encesa i difusiva la claror ideal en sa paraula acollidora d'amical magnanimitat, en ses esparses dominadores del dol, en sa crítica oberta a tota comprensió, en sa ironia franca, que dolcejava, plena de pietat com exempta de filisteisme, en sa puixança emprenedora per la glòria de les lletres i la creixença del nostre patriotisme, en la seva amplíssima hospitalitat de belles iniciatives, que el feien la convergència més forta d'espirituals col·laboracions que ha existit en la nostra joventut intel·lectual. A tots els qui a ell s'acostaven donava la lliçó de com el gemec tràgic de l'esforç de cadascú s'ha de tornar normalitat serena i activa d'eficàcia, i encara els hi infonia el coratge de sentir la presència i l'amor de totes les perfeccions assolibles en el moviment nacional, ell, qui només de lluny podia viure-les i activar-les en la soledat pacient.

I quan tota aquesta maina de fruits delitosos anava a escampar-se profusament en una maturitat aciençada i organitzadora, doll social d'activitats literàries i patriòtiques, talment abrivada triomfal d'una personalitat ja formada, a l'hora que fins la victòria sobre la malaltia atuïdora començava de clarejar, ve la Mort a tallar aquesta vida per fer-la més pura en l'oblació definitiva, neulint per sempre la seva prometedora fecunditat. Acotem el cap al voler de Déu i no ens en planyem inconsolablement. Així la seva mort és estat, també, una deixa heroica, així immortalitzat aquest sacrifici mai no consentirà l'oblit de la exemplaritat d'una cultura i un ideal, que la dolor formava com la lliçó vivent de la joventut ardida i serena, pacient i magnànima.

Mes no oblidem, sobretot, la seva mort, que fou perfum exquisit de la seva vida. En el morir resplendeix sempre la claror oculta de les ànimes i ell morí gentilment i pia. Oh! si l'havéssiu sentit com tallà amb veu ferma—talment un raig de llum esquinsa la boira— la primera insinuació de l'eternitat, que li féu el confés: —Què? Si em fa por de morir? *Gens.* — Oh! si

l'havéssiu vist en aquelles hores agòniques, tindríeu la imatge perfecta del bell morir! La seva testa esvelta i robusta es veia digna d'un immortal; i el seu gest morent encara la redreçava amb aquell seu aplom viril, que domptava tota passió i doloria. D'aquell rostre sereníssim eixien més clars i oberts els seus ulls penetrants que deien l'Amén a les oracions i pies recordances del sacerdot i seguien amb suprema aviditat els ritus sagramentals. En sos llavis eixuts de vida floria encara aquell somriure de placidesa, que irradiava la simpatia de la seva amistat. De tot son ésser, que no s'estremia, se n'exhalava la serenor pia d'una oblació pura, claror de bondat, lloança tendra de joventut, pregària tranquil·la del dolor que acabava sa flama moridora per deixar-lo volar a la corona de la beata eternitat. Llavors sentí més que la voluptuositat de la Mort, per ell cantada en tan rara virilitat, la unció d'aquella dolça *Meditació d'un penitent sobre la vida de Jesús*, magnífica elevació de la nostra literatura, en el qual condensava el bleix del seu viure i el seu morir.

Mes, no res menys, oh mon Jesús, que siga
l'exemple vostre davant meu tot temps,
vingui la vostra passió antiga
a llumenar-me i redimir-me ensems;
que si us puc vostre esperit reviure
sé la dolor de tenî el cos llagat.
Per tot l'afany que us açotava el viure,
per quan siguéreu en la creu clavat,
per lo humà d'aquella vida vostra,
no l'aparteu un sol instant de mi:
que m'espurnegi vostra sang el rostre —
pàl·lid encara del plaer d'ahir —
i que devingui la llavor fruitosa
d'aquell miracle que s'acomplirà
quan dintre meu serà la culpa fosa
i així podré camí de Déu tornar.

I Jesús li fou present i l'omplí d'una claror novella a l'anar a empendre la ruta del retorn. Amb Ell se l'emportà en la visita del Viàtic, que fou un amarament de llum divina, espurnejant en aquells ulls que confessaven, en el seu últim somriure, primer tast del cel, en les seves intenses paraules, amb què arborà en Jesús, Josep i Maria, la unció de l'ànima joiosa al llindar de l'eternitat.

Així al Rei de la eterna joventut donà la vida aquest nostre Patró de jovenesa. Així com ell fent-nos dignes del nostre deure heroic, poguem tenir com ell una mort tan clara.

LLUIS CARRERAS, PVRE.

A LA MEMÒRIA DE JOAQUIM FOLGUERA

Res de clarins ni d'epitafis d'or;
que s'agenolli la paraula ardida,
que dringa encar la gràcia del record
si ja ha caigut la cendra adolorida,
i el seu silenci, de cantar golut,
cerca dins l'aire del capvespre mut
—tal com el flam què en la llanterna es tanca—
el llavi que ha perdut,
per delirar sota una lluna blanca.

ARMAND OBIOLS.

En Joaquim Folguera, ídol familiar

Penetrar en certs domicilis en dies d'afectuosa visita, ens produeix a voltes una voluptuositat estranya. Es la voluptuositat del curiós que intenta cercar el sentit en tots els objectes consistents en l'ornamentació general del domicili on efectuem la visita de referència.

Així que a davant nostre se'ns obre la cancella, ja comencem a percebre agradosament en el passadís un efluvi subtil i amorosit de flonja i poètica vivenda, segurament pervingut de l'or de les emmarcacions i cornucòpies que, unit a altres molt fines destil·lacions de barnissos, pintures i essències vegetals escapades del *boudoir,* formen, difoses, una olor doblement sensual de murtra i belladona. Es aleshores que, nostres narines, bellament estimulades, fan iniciar a llurs aletes un lleuger i delicat moviment d'olfatació, sentint a l'acte com aquest perfum tan rar ens fa somiadors i ens duu evocacions d'èpoques millors i més florides en la vida espiritual dels homes...

L'interior d'una vivenda així és sempre un retrat espiritual de la gent que en ella habita. Un tros de seda granulada de Valenciennes o Chantilly, posada damunt d'un moble de pur estil Renaixement, per exemple, ens indica d'una manera exacta i fins i tot amb certa eloqüència, el què les persones components d'aqueixa llar, senten aprofundit respecte vers les gaies tradicions artístiques. I heu's aquí com d'aquest culte refinat de bellesa, cal preparar-se a contemplar-ne amb fruïció els seus derivats. Fixem-nos: Aquí, ço que crida poderosament nostra atenció, és una àmfora etrusca, del ventrell de la qual, n'emergeixen unes flors daurades de sempreviva; allà, ens agrada un vas frissat de ben pulimentada imitació grega, que ombreja graciosament sobre un palmode adossat en la part més elevada del mur; més ençà, fent joc entremig de dos plats de pura ceràmica catalana, ens sedueix un escut florentí amb repujats decoratius de plata. I encara més endins albirem amb afalagament inexplicable de nostres ulls, recons i panys de paret exornats amb majòliques autèntiques, pintures valuoses, peces riquíssimes de faiança, bibelots de talla i tot un seguit de columnes i columnetes salomòniques, distribuïdes respectivament en els mobles exquisits i a l'hora severs de la casa.

Jo sé d'un domicili que, en penetrar-hi, sento el goig gairebé divinitzat de l'èxtasi. I així i tot, mai no podrà dir-se que aital domicili pequi gens de sumptuós. La sumptuositat, és sempre un xiquet teatral i repugna una miqueta a l'esperit.

La que ens referim, és una d'aqueixes llars on no pot encaxar-hi el frívol preciosisme Lluís XVI, sinó la reflexiva severitat patriarcal del Renaixement. En aqueixa llar sense fills, tot joventut matrimonial, hi ha, com a ídol familiar—encaixant-hi perfectament—un alt poeta difunt; car en un lloc de preferència, damunt d'una arqueta biçantina, que fa brillar amb un gris de perla les seves incrustacions de laca, s'hi aixeca noble l'efígie d'En Quimet Folguera, que és certament el major i més característic encant de la casa; volent dir naturalment amb la qual cosa que, un poeta del tot gloriós, no cal pas, per a què ho sigui, traspassar amb anomenada les fronteres, sinó que amb culte sentimental penetri en els domicilis de gust exemplar, de la mateixa manera que va penetrar-hi per sempre més, l'esperit immortal de Grècia.

Unicament així, i com a màxim blassó de glòria, el poeta esdevindrà, a semblança d'En Joaquim Folguera, un gran ídol familiar en el si d'una vivenda culta.

JOAN MATAS.

Folguera en el que no féu

a sigut prou cantat per altres admiradors i amics el tant estimat Joaquim Folguera, perquè ningú pugui ignorar «el que féu». D'En Folguera cal dir « el que no féu » o no pogué fer per haver-lo copsat la mort tant d'hora. Jo que el tracti assíduament i el tinguí a l'abast per a parlar-hi com a un germà, sí sé, com tots, «el que va fer» perquè trobo a cada pas la seva obra, com solc inesborrable d'una barca que es perdé, deixant sospeses en l'horitzó les set veles gonflades; sé també el que « no va fer », i que és el que més necessitava Catalunya : obra socialment i econòmicament política.

En Folguera hi veia clar i s'orientava inequívoc. Concebia amb practicisme i explicava amb precisió les seves inspiracions. Els prossèlits sorgien entorn d'aquell somriure seu, captivador de totes les confiances i energies. Tenia una severitat suau i atractiva com la del « bon colonitzador». Era tan assenyat vident, que hauria arribat a conductor de pobles.

Jo sé projectes seus d'una transcendència colpidora, i fins havia compartit amb ell les primícies d'una obra formidable a la que hi aportava son concurs, consagrant-hi la càlida devoció que sentia també per la construcció material de Catalunya.

Ell hauria estat el patró tutelar d'aquella empresa mediterrània que ens seduí i per a la qual jo havia obtingut la seva cordial adhesió, plena de seny. I hauria estat un cultíssim i preclar polític, comprensiu, noble, espiritualment elegant i pulcre... L'hauríem vist ocupar els llocs més preeminents, conquistats, sense afany de glòria vana, per la força incontrastable del seu talent.

I aquest esperit selecte va volar i es perdé per sempre. I jo en sento l'enyor per la buidor que ha deixat a l'entorn meu : a la meva llar a Sabadell, a Sitges... a totes les terres catalanes.

FRANCESC ARMENGOL.

LES DUGUES AMORS DE JOAQUIM FOLGUERA

Voldria ara dir tes amors venturoses,
car elles foren ton anhel de vida;
ton cos atuït, alenten encara :
tan franca i ardenta era ta volença.
La primera amor fou blava : un somni
que el destí escabellà junyint ta vida;
el teu record és viu en el cor d'Ella
que sagna com el teu sagnà altre dia.
D'Ella alliberat, la ferida oberta,
la segona amor se't feia assequible :
elet venturós de les lletres pàtries.
Amb ella ens has llegat clares idees
d'amor i llum i gràcia. I a l'artista
li obrires el solc d'on florirà l'Obra.

R. DURAN CAMPS.

EL POETA

De dies i nits
camina el Poeta;

en mig dels mestrals
i de les tempestes.

De vergê en vergê
passa per la terra;

i puja pel cel
d'estrella en estrella.

De dies i nits
camina el Poeta.

No sap el camí
i el guia una Cega.

JOSEP CARNER.

Qui fou En Joaquim Folguera

Qualitats moltes i bones tenia En Folguera, però una de les més altes era la de sentir l'amistat. L' home a qui anomenava amic devenia als seus ulls intangible. Jo sé que en les *penyes* que En Folguera freqüentava, sovint algun amic seu absent hi era tractat amb no massa pietat; sovint la befa cruel i injusta provava de treure el cap; sovint la censura agre i poc fonamentada voltava les taules de la *penya*. I En Folguera sistemàticament sortia en defensa de l'amic que es volia maltractar. I és que per a En Folguera l'amistat no era una paraula vana, no era un formulisme, no era una farsa; l'amistat era considerada per ell com una transfusió de sang. Era dels que tardava a dir-se amic perquè sabia a lo que aqueixa confessió l'obligava, però una vegada l'ofrena era feta i corresposta, podieu tenir la certesa que per l'amic no reculava davant dels sacrificis més costosos.

Tota la moral d'En Folguera, referent a l'amistat la trobem resumida en aquesta dita que, en els seus llavis i tenint en compte el semi-toliment que li castigava el cos, té una valor insuperable : « Si em donaven a escollir entre el posar-me bo o el fer un tort a un meu amic, no m'hi pensaria gens en escollir el quedar-me tal com ara».

* * *

En Folguera fou un home d'acció; un d'aquells homes que no passen en va per la terra. Un no podia per menys de meravellar-se que aquell cos malmès pogués hostatjar tanta energia.

Un dia el trobàvem i ens apuntava una idea. L'endemà, d'aquella idea n'havia nascut un projecte. Uns dies més tard, el projecte era una cosa estructurada i, poc després, una realitat. Cada vegada que el vèiem—i era cada dia—ens deixava astorats amb la enumeració de nous plans. Quan no era la creació d'una biblioteca sense eliminacions de noms de la generació anterior i perfectament eclèctica; el que el preocupava era la fundació d'un diari català apte per a recollir les opinions de tots els sectors : un diari ben fet i amb bona informació que pogués competir amb els escrits en castellà.

I de cada nou projecte en parlava com si fos cosa feta. No era En Folguera d'aquells homes que concebeixen les idees generals però que en topar-se amb els detalls de realització s'espanten i ho deixen córrer. Per a fer això cal començar per aquí—us deia. I enumerava una per una totes les tramitacions que calia fer per a arribar a la realització. I lo més curiós és que us convencia gairebé sempre. I si no aconseguia que vosaltres compartíssiu la seva opinió, es quedava tan tranquil, com si res, però seguia treballant, treballant... I el dia que menys us ho pensàveu, us deturava i, amb la seva veu molsuda i el seu etern somriure, us deia: «I bé; ¿encara no estàs convençut que els meus plans referents a tal cosa reeixiran?» I, seguidament, us presentava davant dels ulls tota la tasca realitzada i que era la demostració d'haver aconseguit lo que s'havia proposat.

Que En Folguera era home d'acció, res ho prova tant com el fet que de cada nova contrarietat se'n fes un divertiment. « Ara va bé, que la cosa es complica », deia sempre que sorgien obstacles a lo que s' havia proposat. I mai, absolutament mai, treballava amb més dalit i més braó que quan prenia en les seves mans un projecte que els altres havien deixat estar per irrealitzable.

Digne d'ésser esmentat és lo que li succeïa a En Folguera : sense haver-s'ho proposat, havia esdevingut el conseller d'una sèrie de persones de talent indiscutible.

A consultar i pendre consell d'aquest minyó de vint-i-cinc anys escassos hi anava el moralista i el filosop, el poeta i el comediògraf, el pintor, el crític i el polític. I En Folguera, amb la seva ingenuïtat característica, deia sincerament la seva opinió. Més d'una i més de dues vegades la sinceritat li havia estat un perjudici, però ell s'hauria guardat molt bé d'emetre un juí contrari a lo que pensava, perquè En Folguera, abans que tot, era home bo i sabia que moltes vegades de l'orientació i dels actes d'una persona n'és responsable aquell que en haver estat consultat s'és escondit i emparat en la terenyina de la mentida.

Un dia confessava ingènuament: «És curiós: vénen a demanar la meva opinió sobre coses que són molt lluny d'ésser al meu abast; i el més curiós, encara, és que si defujo la resposta creuen que és perquè no vull complaure'ls.»

Jo haig de dir, aquí, que aquests mots eren d'una modèstia excessiva. En Folguera era d'aquells homes privilegiats que entenen moltes coses sense haver-les estudiades a fons. D'homes com En Folguera no en neixen cada dia. — «Això ha d'ésser» — deia; i, per a conseguir-ho, no hi planyia esforç; res hi feia que el seu cos malaltís protestés de la tasca massa feixuga que li confiava. La seva voluntat admirable dominava la malaltia.

* * *

Amb la mort d'En Folguera, Catalunya ha perdut un dels seus més grans humoristes, un humorista a la manera anglesa, un humorista de bona llei. Potser ningú com jo està documentat per a fer una afirmació tan categòrica. Els molts anys de conviure junts, l'entranyable amistat, l'haver començat a escriure tots dos a l'hora i l'haver comès en col·laboració bastantes entremaliadures, em permeten dir que En Folguera, de no morir tan jove, hauria esdevingut una de les primeres figures mundials de l'humorisme, del bo, del sà humorisme, que res té que veure amb aquesta tisi de la civilització que, per no dir-ne el seu nom veritable, que és el de cinisme, en diuen ironia.

Convé insistir una mica en això perquè, injustament, s'ha bastit a l'entorn del nostre gran amic una llegenda que cal destruir ara que s'hi és a temps: la de què era un cínic. Res no és tan lluny de la veritat com aquesta afirmació que alguns l'han feta perquè sí i altres amb evident mala fe. No podia ésser cínic un home que *s'emocionava molt sovint;* no podia ésser cínic un home *que posava el cor en totes les empreses;* no podia ésser un cínic un home sentimental—en el bo i perdurable sentit — com ell. A oïdes seves havia arribat el ressò de què era un cínic. I ell se'n lamentava!

—Què vols que hi faci, si s'han empenyat en què ho sigui? No m'hi faré pas a cops de puny!

I és que molts confonien l'alegre resignació del malalt amb una desesperació mal continguda.

* * *

Els començos d'En Folguera com a literat foren una mica dificultosos. La seva manera especialíssima de veure les coses donava als seus escrits un caient una mica barroc. La seva estètica era tan personal que molts no la podien entendre i la combatien. I és que En Folguera lluitava amb les dificultats de no saber-se expressar amb prou claredat. Ell sabia ben bé lo que volia dir, però li mancava dominar el lèxic, tal com ho aconseguí després, per a què les idees tinguessin la transparència de l'aigua clara. Però, en aparèixer el seu primer llibre de poesies, *Poemes de neguit,* l'actitud dels que el combatien començà a canviar. Llavores comprengueren el que no havien pogut compendre amb les poesies soltes, aparegudes ací i allà. Amb el primer llibre aconseguí bel·ligerància. Molts s'haurien acontentat amb aquest primer triomf tan somiat, però ell, que era un home inquiet per excel·lència, cercà per altres camins la consagració com a home de lletres.

S'escaigué, llavores, que En Folguera fes coneixença amb el poeta López-Picó, el qual acabava de fer sortir uns quaderns quinzenals amb el nom de *La Revista,* i ben prompte l'esforç i l'intel·ligència d'En Folguera es manifestaren tan intensament en la publicació, que *La Revista* es con-

vertí en una mena de guia espiritual de la joventut.

Més tard tota la seva gran activitat la esmersà en la crítica literària. Llibre que apareixia, llibre que motivava un comentari breu, però d'una justesa insuperable, i que poques hores transcorrien que no fos discutit apassionadament en totes les *penyes* literàries. A En Folguera es deu que la crítica comencés a ésser, a Catalunya, quelcom més que unes gazetilles estiragassades i escrites a cuita-corrents i, encara, per pur compromís d'amistat o de *companyerisme* (!). Podem dir, sense por que ningú ens contradigui, que En Folguera ennoblí la crítica i fou l'orientador de *tots* els escriptors de la seva època. A En Folguera li devem l'haver-nos fet interessar per una munió de poetes joves que ell, amb un criteri elevadíssim i sense regateig, ens presentava. Era exigent, sí, però ho era amb els que podia ser-ho, amb els que figuraven com a caps de colla : mai amb un novici.

* * *

Després de la crítica literària fou la crítica de les arts plàstiques lo que l'apassionà. I val a dir que cada article d'En Folguera produïa un esverament. Ningú s'explicava com aquell minyó es llançava a fer afirmacions tan clares i precises en un país on totes les coses es diuen a mitges. Però En Folguera, sense deturar-se massa a escoltar els comentaris que s'alçaven al volt de cada article, anava visitant les exposicions i judicant. I foren tantes i tan noves les coses que digué, que els pintors i els dibuixants i, més tard, els escultors, procuraren fer-hi coneixença íntima. I llavors es donà el cas que els que en un principi feien el desentès cerquessin l'aprovació d'En Folguera cada vegada que exposaven. Amics seus eren En Canals, En Mir, En Sunyer, N'Aragay, En Torres-Garcia, En Nogués, En Vayreda, En Casanovas, En Clarà, N'Obiols, etc. I el parer d'En Folguera era escoltat entre ells i tingut en compte. El cas d'En Folguera, crític d'art, era un cas nou aquí com ho fou a l'Anglaterra el de l'Oscar Wilde.

* * *

Però l'activitat del nostre amic anava augmentant de dia en dia. I llavores es dedicà a fer lo que ell ne deia *una excursió sense guia pel país dels trencacolls.* D'aquella època daten no diré els seus entusiasmes però sí la seva preocupació per la literatura dita d'*avant-garde,* i algunes magnífiques traduccions de l'Apollinaire, de Reverdy, de Claudel i Marinetti.

Entre la correspondència d'En Folguera hi trobaríem lletres que li foren adreçades pels caps de colla d'aqueixes escoles poètiques i en les quals els elogis hi són ben espessos.

Una cosa cal que quedi ben sentada : la de què En Folguera considerava tota aquesta literatura, excepció feta d'aquell famosíssim poema de l'intel·ligent Josep M.ª Junoy, escrit quan la tràgica mort de Guynemer, com un entreteniment i, per tant, l'importància que li concedia era molt poca.

* * *

El segon llibre de poesies d'En Folguera, o sigui *El poema espars,* el consagrà com a poeta d'una manera definitiva. Els elogis plogueren de per tots indrets, àdhuc d'allà on més se l'havia combatut. I ell somreia, somreia — amb el seu somriure que mai no podrem oblidar els que ens fèiem un goig de la seva amistat — , i en la *alegre solitud,* com ell anomenava les hores de recloïment i estudi, anava estructurant nous versos per a llibres successius...

* * *

Un dia el nostre company s'enllità. Tenia febre alta. En preguntar-li com se trobava, el seu rostre, una mica congestionat, provà d'insinuar una rialla. Però la rialla es convertí en una contracció tan dolorosa, que m'esverà. Ell ho comprengué i, respirant fadigosament, però amb una fermesa en la veu, que em glaçà la sang, va dir-me : —Saps què és això, Miquel ? Doncs, que soc home a l'aigua.»

Prou vareig volguer convence'l que allò no era res : fou debades. El pobre amic, amb una mirada brillant, una mirada que la veuré sempre més, digué : —Veies si

tinc la certesa que soc home mort, que no m'hauràs de venir a veure gaires dies. El que em sap més greu són les coses que deixo per fer i per acabar—. Feu un gesto de resignació i llavors el pobre amic digué aquestes paraules, que serveixen per explicar plenament la seva mort cristianíssima: —Què hi farem! Paciència! Déu ho vol així.

En abandonar la cambra del malalt vareig plorar com un infant. Tenia el pressentiment que la mort se l'emportaria...

I així fou.

En els designis de Déu estava que una vida tan plena de riquesa espiritual no durés massa i la tallà en rodó, quan la figura del company anava a engrandir-se i podia esdevenir un home d'aquells que ni el pas de les centúries poden esborrar el seu record. Respectem la voluntat de Déu. Però el que sí vull dir és que en aquells moments tràgics en què el poeta finava, sentia créixer dins meu la fe en un més enllà. Perquè no podia, no puc ni podré mai, renunciar a l'idea de tornar-lo a veure i gaudir de la seva companyia i sentir les seves paraules, tan plenes de bon sentit i reveladores de què en aquell cos malalt i arrupit s'hi escondia una de les més grans intel·ligències de Catalunya i una ànima vessant patriotisme. Perquè cal dir que la catalanitat d'En Quim Folguera era tant viva que pogué escriure els versos roents i flamejants de la *Oració de la paraula catalana.*

M. POAL-AREGALL.

L'ABSENT, PRESENT

Ara que com sol apagat
romans caigut sota una llosa
i ton esprît alliberat
ha alçat el vol com una alosa.

Ara que aquí et trobem a enyora
i cada cant devé un lament,
si un llibre teu tinc a la vora
em diu que estàs sempre present.

P. GENARI.

AL CANTOR DE L'OBLIT

Tu vares cantar l'Oblit
i no hi haurà qui t'oblidi
mentre sigui un vers llegit
dels « Poemes de neguit »
que a remembrar-te convidi.

M. BELLESGUARD.

EL LLORER DE JOAQUIM FOLGUERA

Pel teu record i per la teva glòria
encara guardo, amic, aquell llorer
que renovella la subtil memòria
del teu cantar fervent i primicer.

Duies un ram i enlaire l'aixecaves
victoriós de veure'l tan florit;
com un infant somreies i el miraves
amb els ulls plens de llum i d'infinit.

Guardo el llorer, mes no tal com el veies
perquè ha volgut faent semblar-se a tu:
floria el ram quan gràcilment somreies
i ara ha perdut el seu color i és bru.

Amb tot, l'estimo com a recordança
d'un dia ple de sol i esbatanat.
Si serva amb tu el llorer tanta semblança
és que en ell hi ha un reflex d'eternitat.

RAMON RIBERA.

Vianant de trista via

Una dolença llarga i penosa l'obligà a deixar els estudis d'una carrera científica, permetent-li, emperò, el conreu de la literatura, a la que ben tost agafà una gran vocació, sens dubte per haver descobert de seguit en ell mateix aptituds insospitades per a la professió de les lletres. La prova, que en una vida d'escriptor, dissortadament breu, als dos anys i mig del seu traspàs encara és una actualitat en el nostre món literari.

Tal ha vingut essent la aportació pòstuma d'En Joaquim a la taula vitual dels amics i de tots els catalans llegidors, que encara ens sembla que convivim amb ell, i que és, com era, nostre company de tothora de neguit i de labor.

Així, la sensació de la buidor no ha estat tan terrible, ni l'enyorament ha tingut el dolor d'una absència perpètua.

Escassos són els autors fallits en la flor de la jovenesa, que deixin una obra tan substanciosa com la d'En Folguera.

I aquesta mateixa virtualitat fa que sovint sigui esmentada i mereixi comentaris de la major consideració.

I, naturalment, totes les al·lusions i els elogis tenen per nosaltres la virtut de les ruixadetes matinals d'abril, car mantenen el bon record i el sentiment d'afecte fresc i gemat com les roses del jardí.

Tot això fa que tinguem l'amic tan present en tot instant; que el vegem a la tertúlia del Centre Català o a la Redacció del *Diari de Sabadell,* contret de muscles però formós de cara i sempre platxeriós, planejant treballs, arrodonint projectes o fluint iniciatives com una deu abundosa. Ningú hauria dit, sentint-lo, que tenia un mal que li rosegava els ossos i li minava l'existència.

Tal era l'espiritualitat, la vigoria intellectual, la sanitat moral i el seny d'En Folguera, que aconsegui vèncer moralment el mal, i que el dolor no li entelés la vivesa de la faç ni transcendís a les seves facultats psíquiques ni intel·lectives.

Heu's aquí perquè els escrits seus, malgrat tant sofrir, no tenen regust de fruita corcada o malaltissa, sinó al contrari, que tenen el sabor i la flaire de la fruita assaonada d'un arbre sà i vigorós.

Ni el pessimisme trobà en ell terreny obert per arrelar-hi, car àdhuc quan s'entrega del tot a la companyia del Dolor és de tan gran amor a la Vida.

Comença dient :

Soc vianant d'una ben trista via;
tan sols Dolor ve de company amb mi...

i, si acaba amb aquest tercet,

Fes el meu cor de tos amors estatge,
i, si hi vingués perduda una alegria,
fes-la ben tost dintre tes ungles presa,

és pel terrible dubte o temor insinuat abans, dirigint-se a dit « company » :

I jo li duc tan fonda volentia
que son depart em fóra greu sofrir,
car, si Dolor de mon costat fugia,
no fóra, doncs, per a la Mort venir ?

Veieu com el final del sonet no era més que una « frase » romàntica ?

En veritat, En Folguera no amava el dolor, sinó que el preferia a la mort. Glatia per viure, i no pas pel pler de vegetar de faisó esteril o material, sinó pel goig de fruitar esponerosament i de lluitar per la seva idealitat.

L'amor a la Vida li feia vigilar la Mort, car no sens motiu temia que en un descuit li sortís prematurament, com malauradament succeí, i el sobtés amb l'arbre encara curullat de flor.

JOAN MONTLLOR I PUJAL.

Joaquim Folguera, amic de les arts

El plorat amic era un fervent devot de les arts en totes les seves manifestacions. No rebutjava cap estil ni postergava cap escola. Es clar que preferia les coses definitives als intents, però respectava totes les tendències per d'avant-guarda que fossin.

El seu amor a les arts el palesà amb motiu de celebrar-se en nostra ciutat la Exposió d'Art Nou Català, de la qual fou l'iniciador i organitzador, malgrat que el seu nom, per modèstia, no figurés més que com a Vocal en la Junta organitzadora.

Anem avui a esmentar qualques records d'aquella Exposició, ja que estem segurs que el temps que En Folguera esmerçà en aquella tasca fou el de màxim profit per a la ciutat nostrada.

L'idea que l'induí a organitzar aquella Exposició, fou la de *llançar una bomba*— com ell deia — en l'ambient artístic de la ciutat, potser tocat d'un excés d'academisme i amanerament. *Fer revolució,* tal era la seva divisa. I aconseguí a bastament el què es proposava, cosa que no es recatava de confessar al passar balanç dels resultats obtinguts.

Per a dur l'idea a la pràctica escollí, acuradament, l'època — la Festa Major— i el lloc—el Centre Català. Tot seguit cridà al seu costat a quatre o cinc incondicionals que el secundessin, formaren una mena de Junta, elegiren un President honorari per a tapar les aparències, i mans a l'obra.

El seu cap ho disposava tot de la millor manera. Tot ho atenia : portava la campanya de premsa (noves, articles contradictoris, entrefilets); cuidava d'invitar tots els artistes de la nostra terra per mitjà de lletres personals, atenia la recollida de quadres i llur difícil trasllat a Sabadell; basquejava de l'organització de l'acte d'obertura, i encara arranjava un curs de conferències sobre temes d'art, que s'havien de donar mentre l'Exposició restés oberta.

El temps apremiava i, malgrat les lletres personals d'insistència que s'havien tramès, no apareixien totes les obres que es desitjava fer-hi figurar.

Calgué que, pres de febre organitzadora, saltés a Barcelona i, personalment, menés les postreres gestions, més eficacients per l'amistat que l'unia amb el món artístic de la capital.

Estàvem en vigílies de l'inauguració i val a dir que En Folguera no estava pas satisfet del tot. Moltes obres hi havia per a exposar, mes n'hi mancaven algunes perquè l'Exposició abracés totes les tendències de l'Art Nou Català. Hi mancava qualque obra del gran Mir per a què l'escola impressionista hi fos dignament representada. S'havia visitat a un opulent de Barcelona, qui tenia dos Mirs preciosos, per a veure si els prestaria. La gestió no donà bon resultat : aquell bon senyor accedia a prestar els dos quadres d'En Mir, però baix condició de què al sortir de casa seva s'havien d'assegurar per valor de cinquanta mil pessetes, contra tot risc de transport i d'exhibició. No cal dir que aquesta era condició inacceptable, car les Companyies no asseguren les Exposicions per no poder-se fixar un valor precís. Descartat aquest recurs i no renunciant a obtindre qualque Mir per a exposar, En Folguera s'assabentà de què En Mir es trobava fent vida artística pels volts de Mollet i allí es dirigí en auto amb el propòsit de no tornar sense les desitjades pintures. L'èxit més falaguer coronà la gestió i heu's aquí com en la Exposició hi pogueren figurar dues vibrants teles d'En Mir.

La Exposició s'inaugurà. I donava bo de trobar a En Folguera en la sala a totes hores, fent conversa animada amb tothom i polsant opinions d'entesos i profans. El que més era d'admirar en ell era la seva excessiva tolerància artística. — Però això és horrorós, no pot mirar-se sense indignar-sel—deia un enfront a una pintura de Josep de Togores. — Vol dir que això valdrà mai la pena de mirar-se sèriament? —preguutava ua altre mirant-se un bocet

de l'escola d'En Torres-Garcia. — No passeu mal de cap—responia En Folguera—tot té una valor, tal volta això no són més que tanteigs per a produir coses definitives. Deixeu en llibertat als artistes per a tantejar, que no perdran pas el temps.— I tant distingia les provatures dels impressionistes, com les precisions d'En Nogués i de l'Inglada, com els atreviments dels deixebles d'En Torres-Garcia, com els Nonells, els Mirs, etc., etc.

Mentres l'Exposició restà oberta tingué lloc el curs de conferències sobre Art Nou al saló consistorial, durant el qual la activitat directiva i sàvia disposició d'En Folguera no decaigué un moment.

Clausurada l'Exposició i el cicle de conferències, allavors calgué menar la campanya de post-acció, car aquella *bomba* llançada al bell mig de Sabadell havia produït els seus efectes i al voltant de l'Exposició s'havien creat veritables antipaties que calia apaibagar. Per això emprengué una campanya de premsa, que portà ell mateix, car, deia, s'havien de gorir les ferides produïdes per l'explossió.

Liquidades totes les resultes de l'Exposició—així artístiques com econòmiques —amb considerables sacrificis materials per part d'En Folguera—just és confessarho—no parà aquest de concebre i enfilar projectes, entre els quals hi figurava el de constituir una penya d'amics de les Arts i de les Lletres amb domicili i sala d'Exposicions a la Rambla; i la erecció d'una fontana monumental dedicada a plasmar la *Vaca cega* de la poesia de Joan Maragall, en el mateix lloc que avui ocupa el vetust i arcaic monument a Espartero.

Tan bells i desinteressats projectes toparen amb l'indiferentisme de l'ambient intel·lectual de Sabadell, allavors decantat a un dolç vagar de capelleta. Trobarien avui més entusiasta acollida? Confiem que sí, per tal que bones iniciatives com la de la Associació de Música ho deixen esperar.

L'abandó forçat d'aquells bells projectes pot dir-se que fou la determinant de l'absència d'En Folguera de la nostra ciutat, per a residir definitivament a la ciutat comtal. No obstant, sempre que tinguérem el goig de visitar-lo no mancà mai de preguntar-nos per l'estat de la vida espiritual de Sabadell, planyent-se dels seus erraments i alegrant-se dels seus encerts. Les seves múltiples ocupacions i l'estat delicadíssim de la seva salut no li privaren d'ocupar-se fins al darrer moment de la seva vida del seu projecte d'embellliment de la plaça Espartero. Ja tenia un arquitecte dels més notables de la nostra terra que prenia gratuïtament a son càrrec la concepció i direcció de l'obra. Mancaven sols vèncer alguns tràmits administratius per a tirar avant les obres. Després de sa mort, l'iniciativa quedà sospesa. Seria de bon desitjar que ressucités i es menés a terme conforme als propòsits de l'iniciador. Es un deure que la joventut intel·lectual sabadellenca té envers la memòria del gran patrici que tot ho sacrificava en benefici de la ciutat—d'aquella ciutat per ell somiada — tota sembrada de jardins i de monuments a sos fills il·lustres.

J. VILAR COLOMER.

Remembrança

Els bons amics de GARBA, fidels conreadors del bell sentir de la Pàtria, eren els més indicats a retre fervent homenatge a En Joaquim Folguera, esclatant flor de joventut per a les lletres catalanes i que la mort ha segat prematurament.

L'amic Folguera, malgrat la seva pobresa física, tenia la pensa oberta a totes les innovacions ben sentides per l'enlairament del sentiment i de l'esperit i és per això que les seves obres estan saturades d'una fortalesa i vigor admirables.

En les presents circumstàncies, en què l'ésser, tant individual com col·lectiu, resta esmaperdut, divagant febrosament en la recerca d'un camí que marqui la fita a seguir, ell, En Joaquim Folguera, malgrat la seva joventut, tinc la convicció que per al jovent de la nostra terra que resta encerclat per les necessitats quotidianes dintre dels egoismes i convencionalismes de casta i de classe que d'ençà de la gran guerra suren en l'ambient de Catalunya, hauria donat, amb seguretat d'èxit, el bon camí a seguir a les joventuts nacionalistes de la nostra terra.

Ell que havia heretat la bondat i la noble honradesa dels seus pares i com ells, per al bé de la Pàtria, els sacrificis sentits amb altesa de mires, hauria devingut altíssim mestre i guia de les nostres joventuts; però sempre la mort s'enduu implacablement els útils a l'humanitat...

Per a l'homenatge que GARBA li consagra, va la remembrança que faig del bon amic que era ensems una bella esperança per a la pàtria catalana.

R. CASALS I PEYPOCH.

JOAQUIM FOLGUERA

Amic, aquesta nit tan estelada
jo la voldria, avui, passar amb tu;
et treuria la pols de la mirada
i veuries, de nou, el cel com lluu.

L'amistat que jo et duc no s'enlluerna
davant de la feresa de la mort:
la mort l'ha començada de fê eterna
i l'ha lligada amb el lligam més fort.

Cada segon, cada hora i cada dia
que fuig, em vaig sentint tan a prop teu,
que no sé si la mort també m'occia
o si et duc, mort i tot, a dintre meu.

Embulla'm els cabells, que al cor em resta
el dubte de si ets mort o viu encar;
la teva mà damunt la meva testa
amb la seva fredor m'ho dirà clar.

Mes, en mirar llavors la teva cara,
i, en veure aquest somriure amb què ha quedat,
sentiré córrer per ma carn avara
frissaments de triomf i eternitat.

VENTURA GASSOL.

L'OBRA COMENÇADA

Si el geni mor quan l'obra és acabada,
en ella rau el seu record encès;
si l'obra solament és començada
el seu record s'encén encara més.

Oh, el geni d'En Folguera !
Servem tota la mel i en som joiosos
de la fruita primera.
Si n'haurien sigut
de encisers, de gemats, de saborosos,
els fruits que no han nascut !

J. M. CASTELLET I PONT.

Homenatge

Si, malauradament, jo no vaig tenir la sort de poguer tractar amb el malaguanyat poeta que avui GARBA amb tan acert honora, ha quedat, per delectança de tots, la seva obra esplendorosa.

Per ella he pogut capir la grandiositat del seu talent exquisit i de la seva vibrant sensibilitat.

Per això em plau retre al plorat Joaquim Folguera el més modest i fervorós homenatge bo i afegint el meu branquilló de llorer a aquesta magnifica corona que avui tots els que l'admiren li dediquen.

J. SERRACANT.

L' ESTELA DEL POETA

A dalt del cel trobis posada,
poeta, que t'has afuat
i fos a la nostra mirada
llanguent d'haver per tu plorat.

De pas pel món, si a vora nostra
tan poc volies sojornar,
¿ per què ens deixaves veure el rostre
i no t'hauríem d'enyorar ?

De l'infinit per l'ampla via,
entre els estels, si t'hem perdut,
sabem on raus, per l'harmonia
que es va escapar del teu llaüt.

A dalt del cel tingues posada,
gentil poeta, que has passat
pel món, només de llambregada,
deixant clarors d'eternitat

J. C. A.

CRÒNICA D'ARTS I LLETRES

Fem avinent als subscriptors que si no apareix GARBA fixament a la quinzena, serà per a aplegar treballs i publicar extraordinaris com el present, dedicat a la bona memòria del qui fou company de lletres i catalanitat, el malaguanyat Joaquim Folguera.

—Els boixos que ornen aquest número de GARBA, els que corresponen a les pàgines números 2, 4, 6, 10, 14, 17, 20, 23, 28, 29, 35 i 36, han estat galantment cedits per En Manuel Ribas, pvre., i els restants ho han estat, així mateix, per En Ricard Marlet.

—A l'iniciativa d'un intel·ligent patrici es deuen els treballs que es fan per a la publicació d'una biblioteca sabadellenca, d'autors antics i moderns.

—En R. Duran Camps ha obert ara de poc a les Galeries Laietanes, de Barcelona, una exposició de pintura, destinada a cridar força l'atenció, restant oberta fins a darreries del corrent mes.

—L'Associació de Música, que tants èxits va assolir el curs passat fent-nos oir setze concerts selectíssims en el nostre Principal, en prepara de nous per al present curs, no dubtant, per les referències que en tenim, que seran altres triomfs esclatants.

—L'estiu ha estat pròdig en premis per als nostres redactors i col·laboradors. L'Armand Obiols obtingué l'accèssit a la Flor Natural dels Jocs Florals de Manresa, En Ribera fou premiat a l'Ateneu Obrer de Barcelona, En Parcerisa a Granollers, En Serra a Sans, Mossèn Cardona obtingué l'Englantina a Mataró i premi a Sans, a Granollers i a l'Ateneu Obrer de Barcelona, l'Arús ha estat premiat a Arenys de Mar, i En Sallarès Castells («Oriflama»), a Sans, al Guinardó i a Arenys de Mar.

—Del nostre ex-librista M. de Casademunt, hem vist una preciosa majòlica representant a Nostra Dona de la Mercè i amb la qual es revela en aquest aspecte artístic un veritable entès.

—El jove artista N' A. Vila Arrufat, està decorant el local social de l'Acadèmia de Belles Arts amb un gust i perícia exquisits.

— Dintre pocs dies apareixerà imprès el treball sobre el Dant que el Dr. Lluis Carreras llegí com a discurs en l'obertura de curs del Seminari de Barcelona.

—Per al mes de novembre es prepara una bella festa d'inauguració dels Pomells de Joventut de nostra ciutat, a la qual hi assistirà En Josep M.ª Folch i Torres i hi serà convidat a pendre-hi part el benemèrit «Orfeó de Sabadell».

—Abans de finir l'any, amb motiu de les noces d'or de l'Acadèmia Catòlica, tindrà lloc en son estatge una gran sessió literària.

SUMARI

Paisatges espirituals. — La immaterial companyia	Oriflama.
De la vida i de la immortalitat de Joaquim Folguera	Josep Cardona, pvre.
Revivint amb En Folguera	J. M. López-Picó.
Al jove poeta	Jordi Anglada.
A l'autor de « El poema espars «	Ferran Riudor.
El poeta de la sinceritat	Carles Riba.
Joaquim Folguera, acoblador de valors	Lluis G. Pla, pvre.
Joaquim Folguera	Joaquim Pellicena i Camacho.
Venturosa consolació	L. Bertran i Pijoan.
Cançoneta del record	Domingo Juncadella.
El bell moridor	R. Rucabado.
Joaquim Folguera, poeta	Joan Arús.
Record	F. de P. Bedós.
El malalt que esdevingué poeta	Joan Trias Fàbregas.
Joaquim Folguera, amic espiritual	Claudi Rodamilans.
La crítica literària i En Folguera	Esteve Serra.
En Joaquim Folguera i el Centre Català	Josep Marlet.
A Joaquim Folguera Poal	Agnès Armengol de Badia.

RELÍQUIES DE JOAQUIM FOLGUERA

A la mort. — La llegenda. — Carrer de l'amor. — Dos fragments. — Senyor, Senyor... — Cançó de la noia gentil.

El Junior de la Bona Mort	Lluis Carreras, pvre.
A la memòria de Joaquim Folguera	Armand Obiols.
En Joaquim Folguera, ídol familiar	Joan Matas.

Folguera en el que no féu.	Francesc Armengol.
Les dugues amors de Joaquim Folguera. .	R. Duran Camps.
El Poeta	Josep Carner.
Qui fou En Joaquim Folguera	M. Poal-Aregall.
L'absent, present	P. Genari.
Al cantor de l'oblit	M. Bellesguard.
El llorer de Joaquim Folguera	Ramon Ribera.
Vianant de trista via	Joan Montllor i Pujal.
Joaquim Folguera, amic de les arts . . .	J. Vilar Colomer.
Remembrança	R. Casals i Peypoch.
Joaquim Folguera	Ventura Gassol.
L'obra començada.	J. M. Castellet i Pont.
Homenatge.	J. Serracant.
L'estela del poeta	J. C. A.

IMPREMTA "LA NOOGRAFICA" : RAMBLA, 127 : TELÈFON 922 : SABADELL.